

TRIMITAS

**VASARĄ — DAUGIAU NEI
PUŠŠIMTIS STOVYKLŲ**

9771392475004

1,99 €

2021
18.30 val.
Lietuvos karinių oro pajėgų orkestro koncertas

19.00 val.
Vyčio Kryžiaus ordino vėliavos pakėlimo
ceremonija

19.15 val.
Artilerijos pabūklo salvės

19.16 val.
Garbingų svečių kalba

19.20 val.
Garbės sargybos kuopos *Defilė* programa

19.25 val.
VDU kamerinio orkestro koncertas. Dirigentas
Vytautas Lukočius, solistas Egidijus Bavikinas

19.50 val.
Lietuvos kariuomenės mokyklos parašiutininkų
pasirodym

19.00–21.00 val.
Renginy s ir muziejaus lankymas **NEMOKAMAS**

VIETA - Vytauto Didžiojo karo muziejaus sodelis

100 METŲ VIENYBĖS

PARTNERIAI

©„Trimitas“, 2021
Leidinio indeksas 5291.
ISSN 1392-4753

Autorių dėmesiui - medžiagų kitam
numerui laukiame iki einamojo
mėnesio 10 dienos imtinai!

Vyr. redaktorė Dovilė Pukertaitė
Kalbos redaktorė Sandra Balžekaitė
Korespondentas Valdas Kilpys
Dizainas Greta Janutyte, Paulius Budrikis (CRITICAL)
Maketas Greta Janutyte

Redakcijos kolegija:
Dovilė Pukertaitė (LŠS viešųjų ryšių specialistė)
Tadas Venskūnas (LŠS vado pavaduotojas, jaunujų
šaulių vadas)
Irena Šalaviejiienė (LŠS išeivijoje šaulė)
Gražvydas Zulanis (CV narys)
Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė (LŠS studentų
korporacijos „Saja“ narė, CV narė)
Gediminas Jankus (CV narys)
Edgaras Diržius (CV narys)

Atstovai užsienyje: LŠS išeivijoje (JAV) J. R. Butkus
Torontas (Kanada) V. Pūtvio kuopos vadas V. Pečiulis

Viršelio autorius: Valdas Kilpys

Leidėjas: Lietuvos šaulių sąjunga
facebook.com/sauliusajunga.lt

Adresas: Laisvės al. 34, LT-44240 Kaunas, Lietuva.
el. p. redakcija@sauliusajunga.lt

LIETUVOS ŠAULIŲ ŽURNALAS

TRIMITAS

2021 m. Nr.8 (1346)
Tiražas 1500 egz.

Išleidžiamas
paskutinę kiekvieno
mėnesio savaitę.

ŠIAME NUMERYJE:

- 2 **TRADICIJA.** „Su Lietuva širdy“
- 3 **KURSAS.** Objektų apsaugos kursas
- 4 **PETYS PETIN.** Lietuvos pasienio „sušaulinimas“ tęsiamas | VALDAS KILPYS
- 6 **JAUNIEJI ŠAULIAI.** Vasarą - daugiau nei pusšimtis stovyklų | MANTAS PETRYLA
- 8 **FOTOREPORTAŽAS.** Sukarintoje stovykloje „Žalgiris“ leidosi KOP sraigtasparnis | VALDAS KILPYS
- 12 **IŠMOKTOS PAMOKOS.** Bandana, arba kaip skarelė gali padėti išgyventi | GABRIELIUS E. KLIMENKA, EDUARDAS KLIMENKA
- 14 **VIENAS IŠ MŪSŲ.** Istoriją galima saugoti visur | DOVILĖ PUKERTAITE
- 18 **NUOMONĖ.** Šiuolaikinio „politinio gyvulio“ drama: konformizmas, kompromisas ir disidentiškas | VALDAS KILPYS
- 20 **GINKLAS.** Tarp žemės ir dangaus (II dalis) | GRETA KUČINSKAITE
- 24 **GINKLO BROLIAI.** Karo akademijos kariūnai žinių pasisemia iš jaunujų šaulių veiklos | LINA VAITIEKŪNAITE
- 28 **VALIA PRIEŠINTIS.** Mobilizacija - kas tai?
- 32 **V. PUTVINSKIO-PŪTVIO KLUBAS.** Juozo Lukšos-Daumanto bendražygis Jurgis Kriščiūnas-Rimvydas | STASYS IGNATAVIČIUS
- 34 **ĮDOMIOJI ISTORIJA.** Kaip tarpukario Lietuvoje pasaulinę ekonomikos krizę keitė žąsų krizė | BIRUTĖ MALAŠKEVIČIŪTĖ
- 38 **IŠ AUTOMOBILIŲ ISTORIJS.** Saulės šviesos energija varomi automobiliai (I dalis) | JONAS RINKEVIČIUS
- 42 **LAUKO VIRTUVĖ.** Litvakų „foršmakas“ | VYTARAS RADZEVIČIUS
- 44 **GALVOSŪKIS.** Kryžiažodis „Ir Liūtas tapo Mergelė“. Atsakykite į klausimus ir laimėkite prizą | KASTYTIS STUMBRYŠ

Kasdienės naujienas apie Lietuvos šaulių sąjungą
skaitykite oficialiame tinklalapyje www.sauliusajunga.lt

Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa
su autorių nuomone. Rankraščiai negrąžinami
ir neregistruojami.

Dėl spaudos broko kreiptis į spaustuve.
Spausdino UAB „JUDEX SPAUDA“
Europos pr. 96C, LT-46351, Kaunas

Po FONDO ženklų: Projektą „Valstybė ir asmuo: universalių
sprendimų link“ (straipsniai „Istoriją galima saugoti visur“,
„Šiuolaikinio „politinio gyvulio“ drama: konformizmas,
kompromisas ir disidentiškas“) remia Spaudos, radijo ir
televizijos fondas rėmimo fondas.

2021 m. skirta 3 500 eurų.

SU LIETUVA ŠIRDY

„Trimito“ informacija

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir laisvės kovų dalyvių sąskrydis „Su Lietuva širdy“ kasmet į Ariogaloje esantį Dubysos slėnį sukviečia būrį žmonių iš visos Lietuvos, kuriuos vienija meilė Lietuvai. Nenuostabu, kad šiame sąskrydyje tarp kelių tūkstančių buvusių tremtinių, politinių kalinių, partizanų ir jų artimųjų iš visos Lietuvos aktyviai dalyvauja ir broliai, sesės šauliai bei jaunieji šauliai.

Rugpjūčio 7 dieną eitinės ir uždegtas šventės aukuras, nuaidėjusios šūvių salvės paskelbė pagarbą istorijai ir žmonių likimams puoselėjančio ir saugančio renginio pradžią. Visus dalyvius pasveikino Lietuvos prezidentas Gitanas Nausėda, premjerė Ingrida Šimonytė, Atkuriamojo Seimo pirmininkas prof. Vytautas Landsbergis, LPKTS pirmininkas dr. Gvidas Rutkauskas, Krašto apsaugos ministras Arvydas Anušauskas, Lietuvos šaulių sąjungos vadovybė ir kiti garbingi svečiai.

„Šis tradicinis renginys visada buvo reikšmingas ir šaulių sąjungai, nuo pirmojo sąskrydžio 1990-aisiais šauliai aktyviai ne tik dalyvauja šventėje, bet ir prisideda ją organizuojant arba būna rėmėjais. Džiugu, kad renginyje dalyvauja ir mūsų jaunimas – tai didelė ir reikšminga pamoka jiems iš tremtinių, partizanų lūpų išgirsti tikras istorijas. Jaunimo dalyvavimas reiškia, kad šis renginys niekada nesibaigs, nes keisis kartos, keisis žmonės, bet vertybės ir istorijos puoselėjimas visada išliks ir graži tradicija bus tęsiama“, – mintimis po sąskrydžio dalijosi Lietuvos šaulių sąjungos Vlado Putvinskio-Pūtvio klubo prezidentas Stasys Ignatavičius.

1

1. Veliuonos Antano ir Jono Juškvų gimnazijos jaunieji šauliai su būrelio vadovu mokytoju Raimondu Andrikiu Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir laisvės kovų dalyvių sąskrydyje.

Renginyje susirinkę ir susitikę žmonės, panašaus likimo vingių vesti, dalijosi jautriomis istorijomis, o vykusios paskaitos ir diskusijos kasmet tampa puikia gyvosios istorijos pamokos medžiaga renginio dalyviams. Visi norintieji turėjo galimybę pamatyti ir partizanų gyvenimo fragmentų – aplankyti partizanų stovyklą ir pamatyti jų gyvenimo rekonstrukciją. Šiemet minimo Lietuvos laisvės kovotojo Juozo Lukšos-Daumanto 100-ųjų gimimo metinių proga parengtą ekspoziciją. x

OBJEKTŲ APSAUGOS KURSAS

„Trimito“ informacija

Liepos 30 dieną Lietuvos šaulių sąjungos Vytauto Didžiojo šaulių 2-osios rinktinės šauliai dalyvavo Objektų apsaugos kurse, kuris nuosekliai organizuojamas pagal karinio rengimo planą, siekiant tinkamai parengti šaulius objektams saugoti. Pirmą kartą vykusiame kurse dalyvavę šauliai – besirengiantys vykdyti sargybinio funkcijas kariniuose objektuose, už kurių apsaugą atsakinga Lietuvos šaulių sąjunga.

Kursas susideda iš teorinių žinių ir praktinių užduočių atlikimo. Atvykę į Lietuvos kariuomenės plk. Igno Musteikio Rokų poligoną kursantai iš pradžių laikė teorinių žinių testą, o vėliau mokėsi pirmosios pagalbos suteikimo, specialiųjų priemonių naudojimo, automobilių ir asmenų patikros subtilių, atliko kovinį šaudymą pistoletu.

Pasak vrš. Raimundo Gresiaus, LŠS štabo G2/G3 skyriaus specialisto, iš visų kurso užduočių būtų galima išskirti šaudymo pratimus, nes dažnas, prieš tapdamas šauliu ar atvykdamas į kursą, neturi patirties su ginklu. „Kurso metu daug dėmesio skiriama ginklo valdymo testui. Kurso instruktoriai – rinktinių metodinio rengimo specialistai, turintys tinkamas kompetencijas ir žinias, nuosekliai dirbantys, organizuojantys ir vedantys kursus šauliams. Instruktoriai atsakingai žiūri į savo darbą ir jį atlieka nuoširdžiai, nes labai svarbu, kad kursantai išminktų tinkamai elgtis su ginklu ir kuo geriau, taisyklingsiau bei taikliau atliktų jiems skirtus pratimus. Žinoma, būna, kad kurse dalyvauja ir jau patirties turintys, atlikę karinę tarnybą ar atsargos kariai – jiems kurso metu lengviau, bet žinių ir įgūdžių atnaujinimas vertinamas kiekvieno kursanto“, – pastebėjimais apie kursą dalijosi vrš. R. Gresius.

Visą dieną trukusio kurso pabaigoje šauliai, atlikę užduotis ir išlaikę teorijos testą, gauna kurso baigimo pažymėjimą ir toliau Lietuvos šaulių sąjungoje

1

darbuojasi kaip objektų apsaugos šauliai. „Kursą baigę visi septyni kursantai. Tai buvo tikrai motyvuoti žmonės, rimtai žiūrintys į mokymus, norintys išmokti, stengėsi įsisavinti žinias ir atlikti užduotis, pratimus tinkamai, gilinosi į mokymų medžiagą“, – kursantų motyvaciją akcentavo R. Gresius.

Objektų apsaugos padaliniai tiek taikos, tiek krizės metu vykdo jiems priskirtų objektų apsaugą. Pastebėtina, kad krizės ar karo metu apsaugos šauliai turi gebėti ne tik saugoti, bet ir ginti priskirtus objektus, todėl jų karinis rengimas apima ne tik objekto apsaugą, bet ir informacijos rinkimo, stebėjimo, technikos atpažinimo bei teritorinės gynybos kursus. x

Instruktorių pastabos – vertinga informacija.

2

Šaulių pagalba itin vertinama ir pastebima.

Šalies vadovų padėka ir dėmesys saugantiems pasienį – svarbus ir reikšmingas, įkvepiantis toliau tęsti darbus Tėvynės labui.

LIETUVOS PASIENIO „SUŠAULINIMAS“ TĘSIAMAS

TEKSTAS: Valdas Kilpys
NUOTRAUKOS: LRP

KRIZĖS UŽGRŪDINA

Teiginys, kad nelaimėje pažinsi draugą, dažnai yra lydimas kitos lietuvių patarlės „bėda po vieną nevaikšto“. Tik pasibaigęs pandeminis laikotarpis, kurio metu šauliams nestigo veiklos, pasikeitė į dar didesnę valstybės bėdą – nelegalią migraciją.

Birželio pradžioje šauliams vėl tenka aktyviai jungtis į Lietuvos sienos apsaugos reikalus. Baltarusijos režimo organizuota hibridinė ataka prieš Baltijos šalis, Europos Sąjungą ir NATO iš Lietuvos statutinių struktūrų pareikalavo nemažai susiklausymo, bendro veikimo ir tiesiog savikontrolės. Protingi žmonės sako, kad netikėtos negandos stiprina, tačiau viena yra kalbėti, o visai kas kita savo kailiu pajusti hibridinio karo poveikį, kuris mūsų atveju pasireiškia nelegalia imigracija.

Pasak LŠS vado plk. Alberto Dapkaus, šaulių pagalba yra itin vertinama ir pastebima. Lietuvos Respublikos prezidentas Gitanas Nausėda, rugpjūčio 9 dieną lankydamasis valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) Vilniaus pasienio rinktinės būstinėje, pažymėjo, kad šauliai atlieka svarbų vaidmenį nelegalių imigrantų krizės suvaldyme.

MOTYVACIJA

LŠS štabo G2/G3 skyriuje tarnaujantis vrš. Raimundas Gresius tvirtino, kad jo kuruojama pagalbos teikimo Vidaus reikalų struktūroms veikla reikalauja nuolatinio pasirengimo greitai priimti sprendimus. „Situacija pasienyje labai dinamiška, tad tai, kas buvo šiandien, nebūtinai kartosis rytoj. Visada gelbsti šaulių geranoriškumas ir motyvacija“, – sako šaulys.

Šaulių atliekamos funkcijos neapsiriboja kokia nors viena konkrečia sritimi. Iš tiesų šauliai „išdygsta“ ten, kur valstybei labiausiai reikia. Kai reikėjo pagalbininkų gydytojams – šauliai jais tapo. Dabar reikia stiprios paramos pasieniečiams ir Viešojo saugumo tarnybos (VST) pareigūnams – vėl mūsiškiai atskubėjo į pagalbą.

Pasak vrš. R. Gresiaus, džiugina tai, kad šaulių veikla neapsiriboja vien savo rinktinės teritorija. Daugelis noriai vyksta į už šimtą ir daugiau kilometrų esančias pasienio užkardas ir stoja į vieną gretą su nelegalius migrantus saugančiais pasieniečiais ar VST pareigūnais.

PRAKTIKA

Netikėtai ištikusi krizė neabejotinai yra didžiulė nelaimė valstybei visomis įmanomomis prasmėmis, tačiau tokiais momentais išryškėja tikrasis organizacijos veidas. Net palyginti su kitomis oficialiosiomis valstybės institucijomis uždarame rate šauliai ne kartą minimi kaip „žmonės, kurie pažadino“ prie tarnybos rutinos pripratusius pareigūnus.

Būtinybė greitai veikti išgrynina vadybinius procesus. Sąjungos, rinktinių štabai

nebeturi laiko sėdėti ir planuoti. Reikia veikti čia ir dabar. Nuo logistikos iki žmogiškųjų išteklių valdymo – visas reikalauja tikslų ir neatidėliotų sprendimų. Jau būta nemažai kartų, kai šaulių pagalba tapdavo lemiamu faktoriumi išvengiant nemenko pavojaus.

Vrš. R. Gresius juokavo, kad šis laikotarpis yra geriausia galimybė mūsų organizacijai užsiauginti odą. Būtent storos odos, tiksliau sakant, praktikos veikiant neplanuotomis sąlygomis turėjimas daro stipresnį kiekvieną pasienyje pabuvusį ir prie bendro reikalo prisidėjusį šaulį. Tarpukariu naudotas šūkis „Vienybėje – jėga!“ šiuo metu įgyja naujų prasmų ir aktualumo.

APRŪPINIMAS - SVARBU

LŠS vadui plk. A. Dapkui ir pavaduotojui ats. mjr. Židrūnui Šadauskiui lankantis valstybės sienos apsaugos tarnybos Vilniaus pasienio rinktinės būstinėje įvyko susitikimas su vidaus reikalų ministre, kurio metu buvo kalbama apie geresnį šaulių materialinį aprūpinimą. Būtina pastebėti, kad ir dabar pasieniečiai bei VST pareigūnai pasitiki ir parūpina šauliams įvairios specialiosios įrangos. Tačiau jos verkiant reikia dar daugiau.

Juokaujama, kad VSAT šaulių rinktinėms dovanoti džipai buvo tarsi įspėjimas iš dangaus: mums jūsų reikės. Taip ir nutiko. Šiuo metu buvę pasieniečių visureigiai jau padabinti šauliškais ženklais ir uoliai tarnauja jau pažįstamose vietose – pasienyje. x

+ Daugelis noriai vyksta į už šimtą ir daugiau kilometrų esančias pasienio užkardas ir stoja į vieną gretą su nelegalius migrantus saugančiais pasieniečiais.

VASARĄ – DAUGIAU NEI PUSŠIMTIS STOVYKLŲ

1

TEKSTAS: Mantas Petryla
NUOTRAUKOS: LŠS archyvo

- 4
1. Šuoliai parašiotu tik patiems aktyviausiems ir motyvacijos jaunųjų šaulių veikloje nestokojantiems jaunuoliams.
 2. Gyvenimas palapinėse – kitokia patirtis – ir nuotykis, ir iššūkis.

Rugpjūtis – tradiciškai stovyklų sezono užbaigimo mėnuo. Šią vasarą visoje Lietuvoje buvo surengta kiek daugiau nei pusšimtis stovyklų, kuriose dalyvavo beveik 5 tūkstančiai jaunuolių. Didžioji dalis stovyklų – pakopinės, kurių metu jaunieji šauliai turėjo galimybę įgyti I, II, III, IV pakopos ženklą.

Likusios stovyklos – specializuotos. Jaunieji šauliai šių stovyklų metu turėjo puikią galimybę susipažinti su tam tikromis specialybėmis, kurios suteikia neįkainojamos patirties ir atveria naujas galimybes. Tradiciškai daugiausia dėmesio buvo skirta išgyvenimo stovyklai, kurios metu buvo ugdomos jaunųjų šaulių lyderio savybės. Per visus metus labiausiai pasižymėję jaunieji šauliai turėjo galimybę dalyvauti ir parašiutininkų stovyklose, kuriose jaunieji šauliai, sulaukę 18 metų, galėjo atlikti keletą šuolių parašiotu bei įgauti šuolį įrodantį parašiutininko antsiuvą.

PARAŠIUTU Į ATEITIES PERSPEKTYVAS

Lietuvos šaulių sąjungos 8-osios rinktinės parašiutininkų stovykla vyko J. Kumpikevičiaus aerodrome, Šerkšnėnuose, kur 40 jaunųjų šaulių dalyvavo visą savaitgalį trukusiuose mokymuose. Jaunieji šauliai iš viso atliko 2 šuolius iš 800–900 metrų aukščio. Pasak 8-osios rinktinės vado Juliaus Svirušio, į stovyklą buvo atrinkamas motyvuotas ir aktyvus jaunimas, o pakvietimas dalyvauti parašiutininko stovykloje – tarsi paskatinimas už aktyvią šaulišką veiklą.

„Ši stovykla išskirtinė tuo, kad čia jaunimas pereina sutrumpintą parašiutinio rengimo kursą. Atvykę į stovyklą susipažįsta su lėktuvu, kuris kelia į dangų, teorine medžiaga apie parašiutą, apie ypatingus atvejus ore, praktiškai treniruojasi, kaip prižemėti su parašiotu, ir atlieka parašiotu lankstymą praktiškai. Pirmą dieną atvykę atlieka šuolį, o kitą dieną sudeda taisyklingai parašiotą ir atlieka antrą šuolį parašiotu“, – sakė 8-osios rinktinės vadas-stovyklos vadovas Julius Švirušis.

Stovyklos metu vienas iš pagrindinių tikslų buvo supažindinti jaunimą su aviacija bei sportu. Neretais atvejais jaunimas, atlikdamas po keletą šuolių parašiotu, aktyviai susidomi šiuo sportu ir ateityje siekia tapti parašiutininku sportininku. Po šios stovyklos jaunesiems šauliams buvo įteikti parašiutininko antsiuvai, kurie atveria „duris“ naujoms galimybėms.

„SU LIETUVA ŠIRDY“

Rugpjūčio 3–8 dienomis Ariogaloje įvyko tradicinė I–II ugdymo pakopos stovykla „Su Lietuva Širdy“. Šiais metais stovykloje dalyvavo ir aukštesnės pakopos ženkle siekė daugiau nei 100 jaunųjų šaulių, kurie ne tik praplėtė savo karybos įgūdžius, bet ir patobulino savo istorijos žinias. Antrąją ir trečiąją stovyklos dieną jaunieji šauliai turėjo galimybę apsilankyti Vytauto Didžiojo karo muziejuje, kur iš arti galėjo

2

patatyti karinės technikos ekspoziciją. Stovyklos vadovas ats. mjr. Židrūnas Šadauskis akcentavo tai, kad būtent ši stovykla nuo kitų jaunųjų šaulių stovyklų labiausiai skiriasi tuo, kad jaunimas gyvena ne kareivinėse, o palapinėse, todėl tai tampa savotišku išbandymu. Vos atvykę į stovyklą jaunieji šauliai mokėsi įsirengti stovyklavietę ir pasistatyti palapines, kuriose gyveno visą stovyklos laikotarpį. Vėliau stovyklos metu vyko rikiuotės ir karybos mokymai, kurių metu jaunimas buvo mokomas įsitraukti į visuomeninę, kultūrinę, intelektualią bei pilietinę veiklą organizuojant ir dalyvaujant kasmet vykstančiame Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių sąskrydyje.

IŠGYVENIMO REŽIMAS

Aukštaitijos nacionaliniame parke liepos 26 d. taip pat prasidėjo ir bene daugiausia jėgų ir ištvermės pareikalavusi jaunųjų šaulių išgyvenimo stovykla. Joje dalyvavo LŠS karininko Antano Juozapavičiaus šaulių 1-osios rinktinės 12–18 metų šauliai. Iš viso stovykloje dalyvavo 40 jaunųjų šaulių ir 10 instruktorių.

„Kiekvienas stovyklos dalyvis susidūrė su tam tikrais iššūkiais. Pirmiausia kiekvienam tai buvo tikrai nemažai fizinės ištvermės reikalaujanti stovykla. Žinoma, jaunesniems stovyklos dalyviams buvo sunkiau, bet stovyklos dalyviai buvo suskirstyti į 4 grupes. Grupėse buvo įvairaus amžiaus bei parengtumo vaikai. Buvo akcentuojamas komandinis darbas,

tačiau vyresnieji ir turintieji daugiau patirties turėjo puikią galimybę ugdyti lyderio savybes“, – akcentavo 1-osios šaulių rinktinės neformalaus švietimo mokytojas Donatas Vaisvalavičius.

Stovyklos vadovas D. Vaisvalavičius taip pat akcentavo ir tai, kad absoliučiai kiekvienas stovyklos dalyvis susidūrė su tam tikrais iššūkiais. Stovykloje jaunieji šauliai buvo suskirstyti į 4 grupes. Kiekviena grupė buvo suformuota tolygiai pagal amžių ir parengtumą, kad dar labiau būtų akcentuojamas komandinis darbas. Per ketverias išbandymų kupinas dienas jaunieji šauliai kasdien vykdė tokias užduotis kaip:

- kopimas ir nusileidimas, perkėlos rengimas, persikėlimas;
- ugnies išgavimas, vandens filtravimas, vandens virinimas;
- orientavimosi pagrindai, maršrutų braižymas, judėjimas azimutu, šiaurės krypties nustatymas be kompasų;
- pirmoji medicinos pagalba, maisto gamyba lauko sąlygomis.

Visos šios stovyklos užduotys buvo suformuotos taip, kad būtų galima vertinti jaunųjų šaulių indėlį ir išrinkti nugalėtojų grupę. Iš viso stovyklos metu jaunieji šauliai įveikė apie 90 km atstumo distanciją baidarėmis ir pėsčiomis mėgaudamiesi Aukštaitijos nacionalinio parko grožiu bei aplankydami 20 ežerų ir 8 upes. x

SUKARINTOJE STOVYKLOJE „ŽALGIRIS“ LEIDOSI KOP SRAIGTASPARNIS

TEKSTAS: Valdas Kilpys

NUOTRAUKOS: Gabija Karnilaitė, Valdas Kilpys

Liepos pabaigoje Didžiosios kunigaikštienės Birutės ulonų batalione Alytuje į dangų pakilo Lietuvos šaulių sąjungos vėliava. Prasidėjo sukarinta jaunųjų šaulių ir Generolo Povilo Plechavičiaus kadetų licėjaus kadetų stovykla „Žalgiris 2021“. Tai nemenkas tradicijas turintis renginys, organizuojamas nuo 2007 metų. Žinoma, dėl pandemijos pastarieji metai nebuvo tinkami užsienio kelionėms, todėl įprasti LŠS užsienio partneriai iš Jungtinės Karalystės, Estijos, Latvijos atvykti negalėjo. Buvo nuspręsta organizuoti bendrą stovyklą su Generolo Povilo Plechavičiaus kadetais.

Šiomet stovykloje dalyvavo 68 jaunieji šauliai ir 62 Generolo Povilo Plechavičiaus kadetai. Šios stovyklos išskirtinumas – ji skirta bent trečią pakopą pasiekusiems jauniems šauliams. Stovyklos programa itin plati, apimanti įvairių karinio rengimo tematiką. Nuo sudėtingų nebylaus valdymo signalų iki paprasčiausios palapinsiaustės tvirtinimo statant apsaugą nuo lietaus. Kita vertus, jaunieji šauliai ir kadetai turėjo galimybę sužinoti ir įsisavinti begalę naudingos teorinės medžiagos: komandinis darbas, lyderystės ugdymas, laisvės kovų istorija – tai tik kelios temos, kurias pristatė profesionalūs lektoriai. Pas stovyklautojus

buvo atvykę net JAV kariuomenės atstovai, kurie papasakojo apie čia, Lietuvoje, dislokuotų karių kasdienę, tikslus ir supažindino su JAV kariuomenės ypatumais.

Prasidėjus aktyviajai stovyklos fazei jaunieji šauliai ir kadetai krovėsi kuprines ir traukė į Dzūkijos miškus. Dienos ir nakties metu buvo gludinami judėjimo, žvalgybos, patrulio bazės rengimo įgūdžiai. Pasak stovyklos vadovo, LŠS vado pavaduotojo Tado Venskūno, jaunieji šauliai ir kadetai puikiai rado bendrą kalbą. „Specialiai būrius formavome ne pagal priklausymą šauliams ar kadetams. Mišrus kolektyvas reikalauja bendravimo, ypač jei dar reikia vykdyti užduotis. Aktyvioji fazė parodė, kad neklydome“, – sakė T. Venskūnas.

Grįžusių iš miškų ir kiek pailsėjusių šaulių ir kadetų laukė staigmena: netoliese esančiame karinio dalinio stadione leidosi Karinių oro pajėgų sraigtasparnis MI-8T, atskraidinęs garbius svečius. Be LŠS vado pavaduotojo ats. mjr. Židružo Šadausko, lydimi karininkų stovyklautojus aplankė net dviejų Lietuvos kariuomenės pajėgų vadai: LK Sausumos pajėgų vadas brg. gen. Raimundas Vaikšnoras ir LK Oro pajėgų vadas plk. Dainius Guzas.

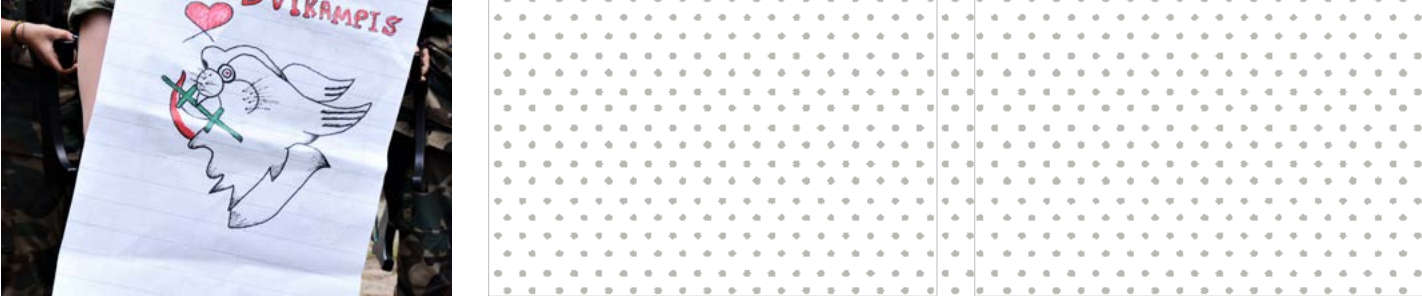
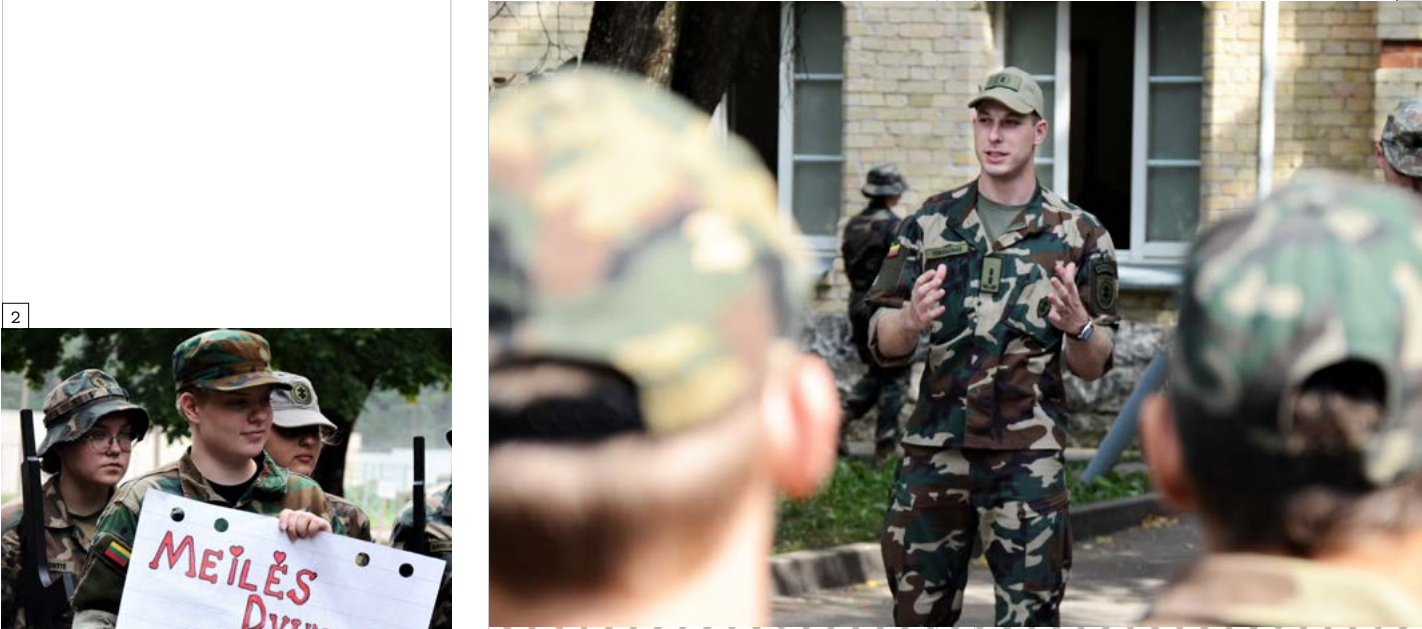
Po iškilmingos rikiuotės ir stovyklos dalyvių pasveikinimo vadams buvo pristatyta stovyklos ir šaulių veikla. Itin pasisėkė geriausiai stovyklos metu pasirodžiusiems jauniems šauliams ir kadetams – jie buvo paskraidinti sraigtasparniu. Po skrydžio jaunas šaulys režė nesuklindamas: „Dėl tokio nuotykio vertėjo stengtis!“ »

1. Atvykimas: jaunųjų šaulių ir kadetų laukia nelengva, bet įdomi savaitė.
2. Susipažinimo popietė neapsieina be savadarbių plakatų – kūrybiškumo ir originalumo tokiose popietėse niekada netrūksta.
3. Stovyklos vadovas – LŠS vado pavaduotojas–jaunųjų šaulių vadas Tadas Venskūnas, sveikindamas stovyklos dalyvius, džiaugėsi matydamas prieš save aktyvius ir motyvuotus jaunuolius, kurie vasaros atostogų metu nusprendė savo laiką leisti aktyviai, mokytis naujų dalykų ir kartu leistis į nuotykių bei iššūkių kupiną savaitę.

1

3

2

1

1. Tikrosios lyderystės pavyzdžiai: Lietuvos karo akademijos kariūnas, stovykloje visą savaitę dalinęsis savo žiniomis su jos dalyviais, po sunkaus naktinio žygio kiekvienam kursantui paspaudė ranką.

2. Nors ir paskutinės stovyklos akimirkos – susikaupimas rikiuotėje niekur nedingsta.

3. Nėra taip paprasta užsirašyti rankoves – visos žinios ir patirtys yra reikšmingos.

3

4

4. Skrydis KOP sraigtasparniu – ne kiekvienam. Stovyklos instruktorių vertinimu, geriausiai pasirodę dalyviai, visos stovyklos metu rodę aukštus rezultatus, didelę motyvaciją, geras lyderio savybes, užsitarnavo šią galimybę.

5. Stovyklos uždarymo ceremonijoje dalyvavo garbingi svečiai, kurių apsilankymas ne vienam stovyklos dalyviui paliko didelį įspūdį, o rikiuotėje skatino dar labiau pasitempti.

5

BANDANA, ARBA KAIP SKARELĖ GALI PADĖTI IŠGYVENTI

1

1. Skarelė neatstos dujokaukės, bet gali padėti apsaugoti kvėpavimo takus nuo žalingų veiksmų.

2. Patyrėte traumą, o po ranka tik bandana? Improvizuodami ją galite puikiai panaudoti ištikus nelaimei kaip turniketą.

TEKSTAS: Gabrielius E. Klimenka, Eduardas Klimenka #KlimEndka

Šiais karantino laikais esame įpratę dengti nosį ir burną kauke. Kai kurie tuo tikslu naudoja movas arba skareles. Nesiimame spręsti, kiek dvi šios naudingos šiuo atveju, tačiau norime pasidalyti, kaip skarelė, dar žinoma kaip bandana, gali padėti išgyventi ekstremalioje situacijoje.

Kaip atpažįstama bandana? Tai – paprastai ryškios spalvos skarelė, kokias mėgsta nešioti kai kurie neformalai. Pati bandanos kilmė neaiški, kai kurie mano, kad ji atsirado kaip Laukinių Vakarų kaubojų rūbų atributas, nors yra žinoma, kad skareles kaip uniformos detalę turėjo ir Romos imperijos kareiviai, korsarai ir jūrininkai.

nes tavo kamufliažas puikiai maskuoja. Ta pati situacija kitaip: vilki kamufliažą, tačiau ant rankos ryši ryškiai raudoną bandaną, gelbėtojas ją iškart pastebės ir tu išgyvensi. Na taip, situacija hipotetinė, bet ji atspindi galimą scenarijų. Tad jei mėgsti turistinius žygius rengtis it komandosas, nepamiršk it Rembo ant galvos ryšėti raudoną bandaną, o šiaip geriau į tokius žygius eik apsirengęs ryškiaspalviais rūbais ir problemų turėsi ištis mažiau.

Profesionalūs išlikėjai paprastai turi bandaną savo išlikimo rinkinyje. Tad būk „profas“, turėk skarelę.

Kaip jau minėjome, bandana turi begalę būdų, kaip ji gali būti panaudota. Čia apribojimas, ko gero, vienintelis: tavo išradingumas.

SAUGOK GALVĄ.

Ko gero, žinomiausias ir populiariausias bandanos panaudojimo būdas jau buvo paminėtas anksčiau. Ją užsirišus ant veido, galima visai neblogai apsaugoti kvėpavimo takus nuo dulkių ir smėlio. Šlapia bandana taip pat gali padėti apsaugoti kvėpavimo takus nuo gaisro dūmų. Žinoma, ji neatstos dujokaukės, bet kaip pirminė apsauga veikia visai neblogai. Bandaną galima užsirišti ant galvos ir panaudoti vietoj kepurės. Saulėtą dieną galvos dengimas yra privalomas, nes kitaip galima lengvai gauti šilumos smūgį. Dirbant sunkų darbą, bandana, užrišta ant kaktos, neleis prakaitui bėgti į akis. Esant šalčiams ją taip pat galima rišti ant veido ar kitų kūno vietų norint apsisaugoti nuo nušalimo ar šalto vėjo. Taip pat dirbant sunkius darbus ją gali panaudoti kaip pirštinę, tereikia apvynioti ranką. Jei reikės tempti virvę arba ilgai kapoti malkas, tai apsaugos tavo delnus nuo sužeidimų. Sužeistas delnas gerokai apsunkina tavo mobilumą.

HIGIENA.

Bandaną galima panaudoti vietoj kempinės prausiantis ar plaunant indus, nes higiena yra be galo svarbi norint išlikti. Beje, higiena yra rutinos dalis, kuri svarbi išliekant ilgalaikėse situacijose. Esant reikalui bandaną galima panaudoti ir vietoj tualetinio popieriaus. Tai svarbu ypač karštu oru, nes nenuvalyta tarpvietė gali greitai pridaryti nemalonumų. Jei bandanos nepanaudojai šiuo tikslu, ji tinka ir maistui uždengti. Tai vėlgi svarbu šiltuoju metų laiku. Neuždengtas maistas gali gana greitai būti paveiktas vabzdžių ir greičiau genda.

2

NEŠMUO.

Bandana puikiai tinka instrumentams susidėti ir kaip improvizuotas indas renkant uogas ar kitas smulkmenas. Turint gertuvę, puikiai tinka prisirišti bandaną prie diržo. Rankos lieka laisvos. Šiaip bandana puikiai atstoja ir diržą, ir virvę bei begalę kitų dalykų, kur reikia ką nors pritvirtinti.

FILTRAS.

Bandaną galima panaudoti kaip improvizuotą filtrą. Naudojimas paprastas: nupjauni butelio dugną, bandana užkemši kakliuką ir leidi pro ją bėgti vandeniui. Puikiai tinka kaip pirminis filtras.

PRAKURAI IR FAKELAS.

Neturint sausų prakurų, bandaną galima panaudoti vietoj jų. Ji neblogai smilksta. Ištrynus bandaną riebalais ar suvilgius degiu skysčiu, galima pasidaryti fakelą, kuris padės matyti tamsoje, o užkuriant laužą pailgins prakurų degimo laiką, taip lengviau įdegsi laužą.

KELIAS.

Jei pasiklydai ir bijai, kad neberasi kelio atgal arba nenori klajoti ratais kvadratais vis grįždamas į tas pačias vietas, bandaną galima sukarchyti juostelėmis ir ja žymėti kelią. Jei bandana ryškios spalvos, tokį žymėjimą matysi iš labai toli. Strigus vienoje vietoje, bandaną galima iškelti it vėliavą, kuri signalizuos gelbėtojams apie tavo buvimą vietą.

SAVIGYNA, MEDŽIOKLĖ IR ŽVEJYBA.

Esant reikalui apsiginti į bandaną įdėtas akmuo gali tapti puikiu artimos kovos ginklu. Toks ginklas gali padėti apsisaugoti nuo plėšikų ir plėšrūnų. O jei išmoksi naudoti ją kaip svaidyklę, tiks ir medžioklei. Primename, kad ginklai naudojami tik gynybai ir išgyvenimui.

Sakoma, kad išliekant paprasčiau yra žvejoti, nei medžioti, tad iš bandanos galima pasidaryti žuvų gaudyklę: pririšus ją tarp dviejų šakų išeis nedidelis tinklas, kuriuo it sietu galima pasigauti žuvį. Lengva nebus, bet tai gali praversti.

PMP.

Jei susižeidei, bandana tinka žaizdoms perrišti ar išvalyti. Žinoma, tokiu atveju ją reikėtų dezinfekuoti spiritu ar panašiomis priemonėmis. Taip pat bandana tinka ir esant lūžių bei patempimų, kai tenka imobilizuoti galūnę. Esant reikalui iš bandanos galima pasidaryti improvizuotą turniketą masyviam kraujavimo stabdymui. Šiuo atveju reikėtų bandana apimti pažeistą galūnę, surišti galus ir įkišus, pavyzdžiui, į peilio dėklą sukti, kol kraujavimas sustos. Nepamiršk užfiksuoti improvizuoto turniketo.

POILSIS.

Į bandaną pridėjus lapų ir surišus galima pasidaryti nedidelę pagalvėlę. Miegas – svarbus išlikimo dėmuo. Nepailsėjęs sunkiai priimsi loginius sprendimus ir greičiau pervargsi. Beje, kad ir kaip neįtikėtina skambėtų, miegodamas be miegmaišio, užsiklojęs bandana, gali padidinti savo galimybes išgyventi. Rodos, toks nedidelis medžiagos gabaliukas – menkas pagalbininkas, tačiau net ir jis sukuria papildomą oro tarpą, kuris šiek tiek šildo. Žiemą nelabai padės, bet kalbant apie rudenį – išbandyta. Jei tenka miegoti dieną, gali trukdyti šviesa, tad bandana, užsirišta ant akių ar bent jau uždengta, neleids žiūties šviesai trukdyti užmigti.

Kaip jau minėjome, bandanos naudojimas – tik mūsų pačių išradingumo reikalas. Čia įvardijome tik dalį jų. Jei jos dar neturite, pradėkite nešioti, pamatysite, kiek su ja visko galima padaryti ir pasilengvinti gyvenimą.x

ISTORIJĄ GALIMA SAUGOTI VISUR

1

7

TEKSTAS: Dovilė Pukertaitė

NUOTRAUKOS: iš asmeninio Donato Jauniaus archyvo

Donatas Jaunius prie Seimo, šalia kurio buvo ir lemtingąją sausio 13-ąją.

Ūkininkaujantis šaulys Donatas Jaunius neapsiriboja kasdiene veikla ir tarnyba Tėvynės labui. Istorijos puoselėjimas ir saugojimas, pasak šaulio, yra svarbus, nes daugiau to nepakartosime, o kiekvienas daiktas gali prabilti, todėl pradėjęs rinkti knygas jis neapsiribojo jomis ir kaskart atradęs kažką įdomaus siekia tai išsaugoti ir pasidalyti su kitais.

+

Renku tam, kad jos išliktų, nes be knygų viskas būtų sunaikinta, ne tik istorija, kurią jos pasakoja.

2. Vilkėti uniformą ir Tėvynės labui tarnauti – didelė garbė.

3. Kolekcionuojami daiktai randami neįtikėčiausiose vietose – sena klumpė – molinio namo sienoje.

3

2

Kaip prasidėjo Jūsų kelias Tėvynės labui?

Savo pasakojimą pradėsiu nuo 1991 metų sausio 12 dienos vakaro. Buvau dvyliktokas – tuomet su klase išvykome iš Šilutės sausio 12 dienos rytą, kelionės tikslas buvo Televizijos bokštas, ten turėjome nuvykti, bet sugedo mūsų autobusas prieš pat Vilnių, todėl pasirinkome kitą vietą – Aukščiausiąją Tarybą, kur nuėjome pėsčiomis. Kaip dabar prisimenu, buvo daug žmonių, tautinės dainos, laužai... Tokia įkvepianti aplinka. Bet po kelių akimirų – Televizijos bokšto puolimas... Daug sutinku ten buvusiųjų, šiandien dauguma jų kariai, karininkai, šauliai, pareigūnai. Stovėjome susikibę rankomis aplink Aukščiausiąją Tarybą, aiškiai prisimenu nurodymą, kai pasigirdo tankų vikšrų garsas: „Vaikai ir moterys, palikite aikštę, traukitės.“ Tada emocijos buvo stiprios. Taip ir prasidėjo mano kelias Tėvynės labui.

Esate šaulys, karys savanoris – ką Jums reiškia šios tarnybos?

Kodėl tapau šauliu, racionalaus atsakymo nepateiksiu, tai pašaukimas... Likimas... Nutariau tapti kariu savanoriu, nes tuo metu jaučiau pareigą Lietuvos kariuomenei, nes nebuvo tarnavęs, įtakos turėjo ir tai, kad mano senolis buvo jaunos Lietuvos karys savanoris, partizanai broliai Kontrimai – mano giminaičiai, mano kūmai, mano brolio kūmai. Įdomi detalė, sutapimas – kai stojau į Krašto apsaugos savanorių pajėgas, mane priėmė į šaulio pareigas, tada juokavau, kad šaulystė visada šalia, bet po kurio laiko pasirodė, kad galiu labai taikliai šaudyti, teko imti rimtą ginklą SCAR karabiną ir įrodyti, kad esu ne tik idėjinis šaulys, bet ir taiklusis šaulys. Pasiekimai mane patį stebino.

Iš šauliškos veiklos įsimintiniausias laikas nuo 2010 iki 2018-ųjų – tada teko užimti itin svarbias 308-osios kuopos vado pareigas. Turėjome daug aktyvios veiklos, labai daug gabių jaunuolių, kurie šiandien jau yra karininkai, kariai, pareigūnai. Kažkada sakiau, kad jie yra nešlifuoti deimantai, šiandien jie jau šlifuoti ir itin aukštos prabos kariai.

Esu įsitikinęs, kad kiekvienas vyras turi net negalvodamas eiti į Lietuvos kariuomenę, nes negali žinoti, kada gali tekti ginti šeimą, kraštą, Tėvynę. »

Tarnyba Tėvynės labui neatsiejama nuo Jūsų gyvenimo, bet žinau, kad turite ir neatsiejamą pomėgį – kolekcionuoti, rinkti daiktus. Nuo kada ir ką renkate?

Turėjau didelę religinių knygų kolekciją, šiuo metu jos yra muziejuje. Rinkau jas iš griūvančių sodybų palėpių, apleistų namų. Sukaupiau tiek, kad net spintos kojos sulūžo nuo svorio, tada žmona liepė jas atiduoti muziejui. Kiekvienas turi matyti, kokia buvo praeitis, kokios tada buvo knygos. Pirmoji mano rasta knyga – veterinarinė, vokiškai rašyta „Die Neuestierheil methode“ – stora, arklys ant viršelio, 1924 metų leidimo. Ją radau dar būdamas vaikas. Nelabai turbūt kas ir žino, bet anais sovietiniais laikais į mokyklas vaikai nešė makulatūrą. Šią knygą radau sandėlyje ir parsinešiau namo. Joje daug paveikslėlių, galima atversti visus gyvulio organus juose, tarkime, širdį, plaučius, vidurius.

Kai atsiranda viena, kita knyga – bandai pradėti rinkti ta tema. Daugiausia mane žavėjo Šilutės krašto istorija, čia knygos rašomos lietuviškai gotišku šriftu.

Kodėl Jūsų dėmesį patraukė religinės knygos?

Tai kažkas nepaprasto, tuomet visai kita valstybė Prūsija, net ne Lietuva leido ir nešė knygas į carinę Rusiją, laikraščiai, žurnalai, knygos... Akivaizdu, šis kraštas klestėjo.

Religinės knygos su dekoracijomis, pasirašytos, su antspaudais, manau, ir šiandien jos patrauktų ne vieno dėmesį.

Kokios tos knygų paieškos?

Kiekviena knyga turi savo kainą, už „ačiū“ nebuvo nė vienos. Kartą pas senyvą močiutę pasiprašiau ant palėpės paieškoti knygų, ji mane leido, bet už tai turėjau sukapti malkas ir sunešti į malkinę, pamenu, juokiausi pats tada.

Esu vieną knygą pirkęs iš ten, kur rado Lietuvos nepriklausomybės aktą. Atsisiunčiau perleistą knygą apie Mažosios Lietuvos kaimus ir miestelius, pirmo paminėjimo datas. Labai reta knyga, nuo tada oficialiai mūsų Berciskės kaimas turi tikrą paminėjimo datą – 1540 metai. Knyga taip ir vadinasi „Die Türkensteuer im Herzogtum Preussen 1540“.

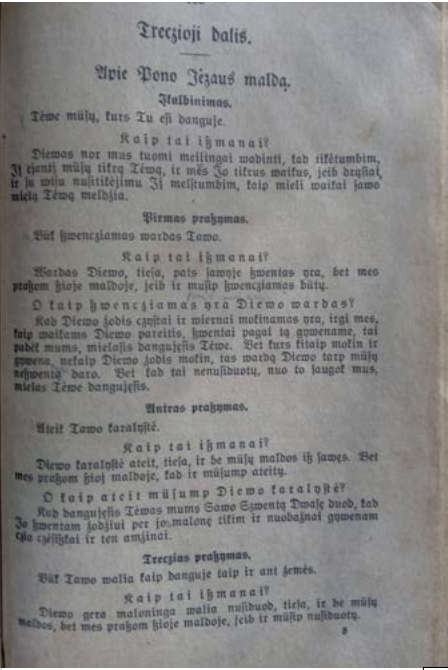
Kurios knygos Jums – išskirtinės? Kuo?

Turiu knygų apie traktorius, ko gero, visas, kiek tik jų gali būti. Perku jas, keičiu, jei yra knyga su traktoriumi, susileidžiu – užtenka, kad būtų žodis ar paveikslukas.

1. Viena rastų knygų, užimančių svarbią vietą Donato kolekcijoje.

2. Maldos eilutės, ilgą laiką nedavusios ramybės.

3. Tikras knygų lobynas šiuo metu saugomas malūne.

Esu įsitikinęs, kad kiekvienas vyras turi nė negalvodamas eiti į Lietuvos kariuomenę, nes negali žinoti, kada gali tekti ginti šeimą, kraštą, Tėvynę.

Renku knygas apie Napoleoną, turiu 1841 metų Napoleono biografiją. Jei norite sužinoti, kur yra Napoleono lobis, kreipkitės, parodysiu – domiuosi šia istorija nuo mažens.

Galbūt turite mėgstamiausią, kuo nors ypatingą knygą?

Mano mėgstamiausia yra „Ewangeliška Tikybos Knyga Klaipėdos Krašto mokykloms“ [1924]. Maldos eilutės „Tėve mūsų, kurs esi danguje“ man kėlė minčių ir svarstymų, kodėl kreipiamės į Aukščiausiąjį „tu“, kodėl netariame – „Tėve mūsų, kuris esate danguje“. Kartą skaitydamas šią knygą radau ir atsakymą. Tėve mūsų maldoje kreipinys parašytas didžiąja raide, nors tardami lyg sakome (tu), bet patašyta (Tu), taigi ta pagarba išreikšta taip.

Esu radęs knygų su pieštais paveikslėliais, Martyno Liuterio knyga – tai bažnytinė, labai sena knyga.

Kiek iš viso knygų esate surinkęs?

Daug, labai daug, jei vertinčiau pinigais, būtų kilogramas aukso. Bet tikrai ne sau renku. Renku tam, kad jos išliktų, nes be knygų viskas būtų sunaikinta, ne tik istorija, kurią jos pasakoja.

Kodėl religinių knygų nesaugote namuose?

Religinės knygos dažniausiai naudotos sunkiu laiku, dažnai nelaimių, skausmo, gedulo metu. Jos turi keistą, lyg ir neigiamą, bet ir saugotiną energiją, tokias knygas sunku saugoti namie, geriausia jų saugojimo vieta – bažnyčia. Šiuo metu mano surinktos knygos yra Saugų malūno muziejuje, kur yra rengiama ekspozicija.

Bet knygų paieškomis neapsiribojate?

Tikrai ne. Mano senolis buvo malūnininkas, turėjo vėjo malūną, šį pavasarį padėjau bičiuliui ūkininkui rinkti akmenis, radome mano senolio malūno sparnų tvirtinimo kryžių. Man tai neapsakoma nauja idėja rinkti viską, kas susiję su vėjo malūnu.

Šiuo metu esu suradęs senovinių akmenimis grystą kelią po žeme, tuo keliu turėjo žygiuoti ne viena armija, kelio sankryžoje radau 1813–1814 metų medalį ir sagių, pinigų ir sagų, palapinių kuoliukų. Čia pražygiavo prūsai iš išlaisvinimo kovų prieš Prancūziją ir Napoleoną.

Šio kelio istorija itin susijusi su mano plūgu. Ardamas vis sulaužydavau toje vietoje į akmenis plūgą.

Nutariau iškasti tuos akmenis iš dirvos, bet štai kokia istorija, akmenys yra nepaprasti.

Šią vietą saugau, esu įsitikinęs, kad tai ne šiaip kažkokie akmenys, tai buvusi Alka, susiradau 1510 metų žemėlapi Berlyno technikos muziejuje, ta vieta tuomet buvo upės krantas, vadinosi Dudischken (liet. Dūdiškės).

Kartą seno molinio namo sienoje radau senučiukę klumpę, įstigusią molyje. Matyt, minkant sienojus, pilamus iš molio, įsiurbė. Namas statytas 1890 metais. Tuo viskas nesibaigė. Pritrūko ūkininkas šieno, daviau nemokamai, jis man už tai atvežė ažuolo rąstą, sakė išvirto sodyboje. Supjauti gaila – drūtas, storis – 140 cm. Bet ažuolo būta išskirtinio ne tik dėl drūtumo. Įsivaizduokite ažuolo šerdį – joje aptikau vinį. Vinis buvo įkalta dar į jauną ažuoliuką ir apaugo medžiu per šimtus, gal du šimtus ir daugiau metų. Nusprendžiau iš jo išdrožti didžiausią Lietuvos klumpę – 2,57 m ilgio, 75 cm pločio, 65 cm aukščio, 420 kg masės. Ją drožiau ilgiau nei mėnesį, priebėgomis, tai vadinau kavos pertraukėlėmis, o paskui tris paras iš eilės vien tik šis darbas buvo. Taip įprasminau savo radinį sienoje ir padovanojau Saugų miesteliui Lietuvos valstybės dienos ir Saugų 480-ųjų metinių proga 2020 metų liepos 6 dieną.

Atėjo, matyt, kūrybinis laikotarpis, renku, kalu pasagas iš akmens arba, kitaip pasakius, akmenyje, kurtą meną dovanoju bičiuliams, atvykusiems aplankyti. Daiktų ieškojimas, kolekcionavimas padiktuoja ir laisvalaikį, ir pomėgius.

Kodėl svarbu išsaugoti senus daiktus?

Man tai – atokvėpis nuo darbų, istorijos rinkimas, savo krašto pažinimas, kuriame gyveni. x

ŠIUOLAIKINIO „POLITINIO GYVULIO“ DRAMA: KONFORMIZMAS, KOMPROMISAS IR DISIDENTIŠKUMAS

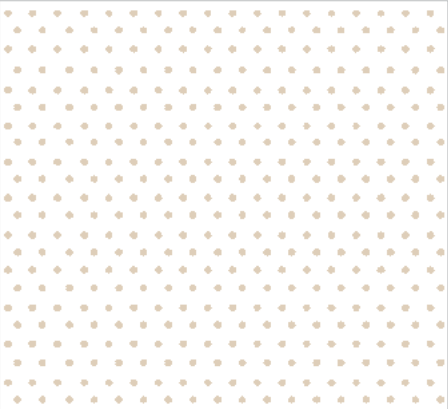
TEKSTAS IR NUOTRAUKA: Valdas Kilpys

Antikos filosofas Aristotelis žmogų yra pavadinęs „politiniu gyvūnu“. Šis apibrėžimas gajus ir šiandien. Būvimas piliečiu arba minimu „gyvūnu“ iš kiekvieno reikalauja kasdienio pasirinkimo ir apsisprendimo, kuriuo keliu eisi – konformisto, disidento ar liksi per vidurį ir ieškosi kompromiso? Kiekvienas kelias turi savo teigiamybių (ir nelabai) ir būtent apie tai yra šis tekstas.

ŠAMONINGAS KENKIMAS – BAUDŽIAMAS

Tiek valstybės, tiek atskiros piliečio gyvenime anksčiau ar vėliau ateina momentų, kai svarbus kiekvieno piliečio pasirinkimas. Regis, Lietuva įžengė į tokį periodą. Plūstančios nelegalių imigrantų grupės verčia iš naujo pergalvoti santykį tarp nuosavos valstybės nacionalinio saugumo ir asmeninio pasirinkimo padėti jį įveikti.

Tiesa, egzistuoja ir sprendimas nieko nematyti, nieko negirdėti ir neturėti nuomonės, bet jis su šauliškumu neturi nieko bendro. Sutelkta veikla ir nuveiktais darbais pandemijos laiku šauliai jau pademonstravo savo galimybes.

Tačiau šiuo metu viskas gerokai sudėtingiau: realaus, įvardijamo prieš neturime (jei atmestume patį Baltarusijos režimą), tad smerkti, uiti ar sąmoningai kenkti imigrantams negalime. Dalis jų iš tiesų yra apgauti. Svarbu atskirti tuos, kuriems iš tiesų reikia pagalbos, nuo tų, kurie atvyko pasipelnyti ir net kenkti.

Tai jokių būdu nereiškia, kad neturime reikalauti pagarbos iš atvykėlių. Kiekvienas užkimštas tualetas, suniokotas kambarys ar išniekinta maisto porcija turi būti juntama per sankcijas jiems patiems. Juk tai daroma sąmoningai, iš žinojimo, o ne nežinojimo. Sąmoningas kenkimas turi būti baudžiamas taip, kad antrą kartą nesinorėtų kenkti. Taip elgiasi kiekvienas svetingas, bet savo turtą saugantis šeimininkas.

METAS, KAI PASIRENKA TAVE: KONFORMISTO KELIAS

Gyvenimiškai kalbant, konformistas yra prisitaikėlis. Kad ir kokia būtų krizė ar tiesiog reikalas pareikšti savo nuomonę, konformistas „dės į krūmus“, prisitaikys, nutylės, vengs pasakyti tai, kas, jo nuomone, gali jam pakenkti.

Kalbant apie dabarties laikotarpį Lietuvoje, tokia laikysena būtų pritarimas viskam. Jei kalbi su užkietėjusiu globalistu, tvirtini, kad atviros sienos yra gėris, įvairovė yra nuostabu, o tie, kurie nori valstybę apstatyti tvoromis, yra atsilikę nesupratėliai. Sutikęs tautiškų pažiūrų asmenį pritari, kad būtina imigrantus vyti lauk, teikti paramą tik saviems, o globalizmas yra sąmokslas pasekmė. Jei konformisto vadovas užduoda paprasčiausią klausimą, pirmiausia pagalvoji ne apie tai, ką manai, o kokio atsakymo tikisi vadovas ar vadas. Paprasta.

Psichoanalitikas Erichas Frommas kalba ir apie automatinį, neįsisąmonintą konformizmą, kai krizės atveju asmuo „įjungia apsaugą“ siekdamas saugumo per asmeninės nuomonės atsisakymą.

LAIKAS, KAI RENKIESI PATS: KOMPROMISO KELIAS

Įvairiose kultūrose kompromiso reikšmė nesiskiria: tai sutarimas, pasiektas abiem pusėms iš dalies keičiant išankstines nuostatas. Kitaip tariant, būtina į reikalą pažvelgti iš kitos pusės, pasistengti suprasti ir priimti savo oponentą.

Žiūrint iš šalies, lyg ir viskas gerai, bet iš tiesų ne visai. Ypač jei kompromiso kelią taikytume imigrantų krizei. Esmė ta, kad šis kelias siūlo ne tik tarpusavio įsiklausymą, bet ir tarpusavio nuolaidžiavimą. Ar jis įmanomas nelegalių imigrantų atveju? Vargu bau.

Žinoma, kad tai geriau nei agresija, bet ne daugiau. Kartais kompromisas yra pasmerktas. Tai galioja neišsprendžiamų prieštaravimų atveju. Migrantai atgal grįžti nenori, mes nenorime nelegalios imigracijos. Vadinas, kompromisas neįmanomas.

Geriausia, ką dabar būtų galima bandyti pasiekti, – pauzė. Nors ji beveik neįmanoma ir nespėndžia paties konflikto, suteikia galimybę atidėti, nukelti tiesioginio interesų susikirtimo momentą. Ir susiimti, pagalvoti, persigrupuoti ieškant geriausio mums sprendimo.

KAI TAU NUSIŠVILPT: DISIDENTO KELIAS

Mėgstamo darbo, aprūpinimo ir socialinio statuso praradimas dėl vertybinių dalykų yra keistas sprendimas žvelgiant šiuolaikinio žmogaus akimis. Dažniausiai einama konformizmo ar kompromiso keliu. Bent jau kalbant apie europinę kultūrą.

Tačiau visuomenėje nuolat yra nedidelis skaičius asmenybių, kurioms nors kuolą ant galvos tašyk – jie liks prie savo įsitikinimų. Sigitas Tamkevičius, Petras Cidzikas, Antanas Terleckas, Alfonsas Svarinskas, Nijolė Sadūnaitė – čia apie juos.

Jei kalbėtume apie migrantų krizę, tektų klausyti kiekvieno jų atskirai, ką mano apie nelegalus. Ir, tikiu, atsakymai būtų tikrai nevienodi. Tačiau jei tokie žmonės jau ką nors pasakė, tai reiškia, kad jų nuomonė tvirta kaip titnagas. Jie pasirenge dėl jos net numirti.

Kita dalis – tie, kurie įsitikinimus keičia it kojines, – visuomenėje kiek didesnė, tačiau nereikėtų manyti, kad jie sudaro daugumą. Jų daug, bet ne tiek, kad galėtum teigti, jog aplink vien niekšai ir patsidavėliai. Būti tikru patsidavėliu taip pat nelengva. Štai įsivaizduokite Algirdą

Paleckį. Jo laikysena verta pagarbos, nes žmogus už savo įsitikinimus net kaliūzės duonos ragavo. Su dideliu moraliniu kreditu būtų galima sakyti, kad šis Lietuvos išdavikas taip pat priklauso disidentams. Tik tas jo disidentiškumas yra mums nepriimtinas, neatitinkantis jokių padarumo normų.

ASMENINĖS VERTYBĖS AR NAUDA?

Kritiniai valstybės gyvavimo laikotarpiai kiekvieną „pastato prieš klausimą“: ką, žmogau, rinkiesi: vertybes ar naudą? Net tuomet, kai šauliui siūloma eiti saugoti migrantų jų sulaikymo vietose ar atlikti kokią nors su pandemija sietą užduotį, šis klausimas iškyla visu aštrumu. Patogu ant sofos, tai ne mano reikalas, moku mokesčius, tegul tai daro tie, kurie gauna atlygį. Daug pasiteisinimų ir nepasakysi, kad jie yra klaidingi.

Tačiau klausimas išlieka. Ir lieka pasirinkimo galimybė. Žmonės, kurie susiduria su tokiu pasirinkimu, nėra išvien „blogiukai“. Kiekvienas turi įsitikinimus, vertybes, principus. Ir turi teisę pagal juos gyventi.

Tik apsimetėliams ir niekšams nekyla jokių klausimų. Jiems asmeninė nauda – aukščiau visko. Jie tiesiog plaukia pasroviui ir ieško įlankų, kur nukrauti stalai ir groja muzika. Jie nesuka smegenų dėl vertybių, įsitikinimų ar dar kokios nors kliūties gyventi patogiai. Tad ir kalbėti apie juos nėra prasmės. Tarp šaulių jiems vietos nėra.

Visuomet lieka viltis, kad tų, kuriems galima kuolą ant galvos tašyti, yra gerokai daugiau, nei norisi manyti įdėmiau apsižvalgčius...x

Tik apsimetėliams ir niekšams nekyla jokių klausimų. Jiems asmeninė nauda – aukščiau visko. Jie tiesiog plaukia pasroviui ir ieško įlankų, kur nukrauti stalai ir groja muzika.

TARP ŽEMĖS IR DANGAUS (II DALIS)

TEKSTAS: Greta Kučinskaitė

1

Lietuvos kariuomenės prancūziški lengvieji tankai „Renault FT-17“: „Slibinas“, „Kerštas“, „Audra“, „Pagieža“, „Pikuolis“, „Kovas“ – bandomuosiuose manevruose Aukštojoje Fredoje. Kaunas, 1924 m. VDKM

Vytauto Didžiojo karo muziejus ir toliau kviečia „Trimito“ skaitytojus susipažinti su karine technika, naudota Lietuvos kariuomenėje 1918–1940 metais. Praėjusiame „Trimito“ numeryje rubrikoje „Tarp žemės ir dangaus. Lietuvos kariuomenės technika 1918–1940 m.“ pristatėme orą skrodžiančią techniką – karo aviacijos lėktuvus, šįkart kviečiame susipažinti su karine technika, riedančia žeme.

Vos susikūrusiai Lietuvos kariuomenei 1918–1920 metais teko ginti nuo gausių priešų visai jaunos Tėvynės nepriklausomybę. Nepriklausomybės kovų metu neišvengiamai reikėjo ir materialių karinių resursų, nes be transporto kariuomenė buvo visiškai nepajėgi atlikti jai skirtų uždavinių. Taigi kariuomenės transporto priemonių poreikį diktavo kariško gyvenimo

kasdienybė ir būtinybė: sunkvežimiai buvo skirti kariams ir kroviniams pervežti, lengvaisiais automobiliais važinėjo karininkai, o motociklai dažniausiai buvo naudojami ryšiams palaikyti ir žvalgybai. Netrukus Lietuvos kariuomenę buvo pradėta ginkluoti modernia užsienio technika, tačiau dalis jos į lietuvių rankas pateko ir kaip karo grobis. Pirmasis Lietuvos kariuomenės šarvuotasis automobilis buvo karo grobis – tai 1919 metais iš bolševikų Ukmergės–Utenos plente ties Leliūnais atimtas lengvo tipo šarvuotasis automobilis „Fiat-Ižorski“, vėliau šis šarvuotis buvo pavadintas „Žaibu“.

1920 metais sausumos kariuomenė pasipildė naujais motociklais NSU, „Indian“, „Mars“, iš Amerikos lietuvių gautas ir gerai visiems atpažįstamas „Harley Davidson“. Pirmieji automobiliai buvo perkami iš Vokietijos. To meto Lietuvos kariuomenėje

galėjome išvysti ne tik gerai atpažįstamas automobilių markes „Opel“, „Fiat“, „Ford“, „Volvo“, bet ir mažai girdėtus „Adler“, „Arbenz“.

1924-aisiais buvo pradėta formuoti Lietuvos kariuomenės Šarvuočių rinktinė. Jos sudėtyje veikė Šarvuotasis autodivizionas, Tankų batalionas ir Šarvuotųjų traukinių batalionas.

ŠARVUOTIEJI AUTOMOBILIAI

1920 metais iš Vokietijos buvo gauti ne nauji, kiek apgadinti 4 šarvuotieji automobiliai „Daimler“, kiekvienas jų buvo ginkluotas keturiais „Maxim“ kulkosvaidžiais. Vėliau šie šarvuotieji automobiliai buvo pavadinti „Perkūnu“, „Aru“, „Šarūnu“ ir „Pragaru“. 1922 metų spalį iš bermontininkų Radviliškio kautynėse buvo atimtas šarvuotasis automobilis „Daimler“, kuris buvo sudaužytas ir buvo mažai vilčių, kad jis bus suremontuotas, tačiau po kruopščiai atlikto remonto jis buvo pritaikytas kovos veiksmams, tad buvo pavadintas „Savanoriu“. Tačiau laikas parodė, kad nuo Pirmojo pasaulinio karo užsilikę šarvuočiai nebetiko naujiems karybos reikalavimams, o jų techniniai duomenys buvo per menki. Todėl 1934–1935 metais iš Švedijos buvo įsigyta naujo tipo „Landsverk 181“ šarvuotųjų automobilių, kurie buvo ginkluoti bokštelyje „Oerlikon“ automatinio 20 mm pabūkle ir kulkosvaidžiu, kulkosvaidis buvo ir šalia vairuotojo.

TANKAI

Vykstant kovoms dėl nepriklausomybės, Lietuvos kariuomenė tankų neturėjo. Buvo norima jų įsigyti, tačiau tam nebuvo sąlygų ir trūko parengto personalo.

1923 metais iš Prancūzijos buvo nupirkta 12 nenaujų lengvųjų tankų „Renault F-17“, kuriems buvo suteikti lietuviški vardai „Audra“, „Galiūnas“, „Kovas“, „Pagieža“, „Drąsuolis“ ir kt. Patrankų ir ginklų taisymo dirbtuvėse Kaune jie buvo suremontuoti, nudažyti rusvai žalsva matine spalva, ant šonų buvo užrašyti jiems suteikti pavadinimai, nupiešti Vyčio ženklai ir numeriai, taip pat jie buvo apginkluoti, o 1924 metais atlikus pirmuosius bandymus ir patikrinimo darbus buvo priskirti šarvuočių rinktinės tankų daliniui, dislokuotam Kaune, Aukštojoje Fredoje, nuo 1937 metų – Radviliškyje.

Pradėjus kariuomenės modernizavimą paaiškėjo, kad „Renault“ tankai nebegalėjo patenkinti to meto reikalavimų, todėl 1934 ir 1937 metais buvo įsigyti dar trisdešimt du 1933 ir 1936 metų modelio Didžiojoje Britanijoje pagaminti tankai „Vickers Carden Loyd“. »

1

2

Vykstant kovoms dėl nepriklausomybės, Lietuvos kariuomenė tankų neturėjo. Buvo norima jų įsigyti, tačiau tam nebuvo sąlygų ir trūko parengto personalo.

1. Šarvuotis „Žaibas“ (Fiat-Ižorski) parade. Ukmergė, 1919 m. Šis šarvuotasis automobilis 1919 m. birželio 2 d. buvo atimtas iš bolševikų ties Leliūnais. 1920 m. balandžio 16 d. buvo pavadintas „Žaibu“. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

2. Motociklininkų būrys karinių pratybų metu. 1928 m. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

1

1939-aisiais nemažai britų gamybos tankų dalyvavo Lietuvos kariuomenės žygyje į Vilnių, kur, deja, nelaimingo atsitikimo metu nuo gaisro nukentėjo 16 tankų, iš jų 4 po šio įvykio visiškai netiko tolesnei tarnybai.

1939–1940 metais Lietuvos karinės vadovybės užsakytu tuometėje Čekoslovakijoje buvo pradėtas gaminti 21 patikimos konstrukcijos modernus lengvasis tankas serijiniu pavadinimu LLT [Lehky Litevsk Tank], bet prasidėjus Antrajam pasauliniam karui šie tankai Lietuvos taip ir nepasiekė.

1939 metais Lietuvos kariuomenėje buvo 44 tankai: 12 „Renault F-17“ ir 32 „Vickers Carden Loyd“.

ŠARVUOTIEJI TRAUKINIAI

Baigiantis Pirmajam pasauliniam karui ir tuoj po jo šarvuotieji traukiniai buvo reikšmingas ginklas manevriniame kare. Jie pasirodė reikalingi ir Lietuvos kariuomenei, bet jų įsigyti buvo neįmanoma, todėl kariuomenės vadovybė nutarė šarvuotąjį traukinį pastatyti savo priemonėmis. 1920 metų sausį pradėtas statyti šarvuotasis traukinys rugpjūčio 25 dieną buvo suformuotas ir pavadintas „Gediminu“.

Rugsėjo 10 dieną gavęs pirmąjį kovinį įsakymą vykti į Suvalkų frontą, traukinys dalyvavo kovose su lenkais, per kurias neteko dalies sąstato ir įgulos. „Gediminas“ fronte vykdė žvalgomąsias ir paramos funkcijas, o taikos metu saugojo strateginius objektus, dalyvavo manevruose ir pratybose. 1921 metų rugpjūčio 1 dieną šarvuotojo traukinio „Gediminas“ pagrindu buvo suformuotas šarvuotųjų traukinių pulkas, kurį sudarė trys traukiniai – „Gediminas“, „Kęstutis“ ir „Algirdas“. Šarvuotieji traukiniai buvo dislokuoti Kaune, nuo 1925 metų – Radviliškyje. 1924-ųjų sausio 1 dieną pulkas buvo reorganizuotas į šarvuotųjų traukinių batalioną. Jį sudarė traukiniai „Gediminas“ ir „Kęstutis“. 1927 metų rugsėjo 16 dieną šarvuotųjų traukinių batalionas buvo performuotas į kuopą, kurią sudarė tik „Gediminas“. 1935 metų rugpjūčio 14 dieną buvo išformuotas paskutinis šarvuotasis traukinys, nes dėl pasikeitusių karybos sąlygų, ypač aviacijos sustiprėjimo, šarvuotieji traukiniai neteko savo reikšmės.

ŽYMĖJIMAS

Krašto apsaugos ministerija turėjo savo atskirą autopriemonės skirtą

numerių sistemą. Keleiviniai automobiliai ir sunkvežimiai priekyje turėjo baltą lygiakraštį trikampį su arabiškais skaitmenimis užrašytu numeriu. Užpakalyje buvo ovali, balta su inicialais K.A.M. ir numerio lentelė. Motociklų numerių lentelės taip pat buvo baltos su K.A.M. inicialais ir numeriu ant priekinio ir užpakalinio purvasargio. Krašto apsaugos ministro automobilis buvo žymimas K.A.M 1 ir priekyje Gedimino ordino kaspino spalvų gairele. Kariuomenės vado automobilis buvo ženklinamas – K.A.M. 2 ir Vyčio Kryžiaus ordino kaspino spalvų gairele.

1. Trečiojo dragūnų Geležinio Vilko pulko šarvuotis „LANDSVERK 182L“ (pagamintas Švedijoje) pratybų metu. Tauragė, 1935 m. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

2. Geležinkelių kuopos kariai stovi prie šarvuoto traukinio „Gediminas“. Lietuvos centrinis valstybės archyvas

2

1921 metų rugpjūčio 1 dieną šarvuotojo traukinio „Gediminas“ pagrindu buvo suformuotas šarvuotųjų traukinių pulkas, kurį sudarė trys traukiniai – „Gediminas“, „Kęstutis“ ir „Algirdas“.

ĮDOMUS FAKTAI:

— 1920 metais krašto apsaugos ministras plk. lt. Konstantinas Žukas pasirašė įstatymą, kad kariuomenės motociklais galima važiuoti tik po vieną, neviršijant greičio.

— 1921 metų birželio 14 dieną įsakymu buvo nustatyta, kad motociklui 100 km reikia 4–5 kg benzino, o tepalo – 15 procentų šio kiekio.

— 1927 metais Kauno įgulos karininkams steigiami 3 mėnesių automobilių laikymo kursai. Sėkmingai išlaikius egzaminus buvo suteikiama teisė vairuoti visų rūšių karines transporto priemones. Tarp visų norinčių karininkų didžiąją dalį sudarė lakūnai. Kursai buvo nemokami, tačiau reikėdavo mokėti mokesčių už kursų metu sunaudotus degalus.

— Mokymui vairuoti skirta priemonė buvo treniruoklis „trenažierius“. Aparatas turėjo sudedamąsias automobilio dalis ir valdymo priemones, kuriomis buvo galima praktikuotis prieš pradėdant dirbti su tikrais automobiliais.

— Kai kurie kariuomenės motociklai veždavo pašto karvelius.

— Kai kurie kariuomenės motociklai buvo pritaikyti kulkosvaidžiams vežioti.

— Pirmasis, 1919 metais įsigytas sunkvežimis priklausė italų gamybos FIAT marki. Sunkvežimio keliamoji galia buvo 1,5 t.

— Per naujų sunkvežimių testavimus būdavo pridėdamos papildomos svoris. Pavyzdžiui, „Mercedes-Benz“ sunkvežimis testavimo metu svėrė 11 t.

— Vienas iš sunkesnių bandymų testuojamiems sunkvežimiams buvo važiavimas į 20 procentų statumo kalną prie Jiesios kaimo. Prikabinus prie sunkvežimių priekabas vienintelis „Mercedes-Benz“ LG 4000 pasiekė tikslą, tačiau kariuomenei šio sunkvežimio kaina buvo per didelė.

— Nuo 1921 metų buvo nustatyta, kad kariuomenės automobiliai mieste gali važiuoti ne didesniu kaip 15 km/h greičiu.

— Lietuvai netekus Klaipėdos krašto, kartu buvo netekta ir 20,9 procento automobilių.

— 1933 metais iš švedų pirkti šeši šarvuočiai „AB Landsverk Landskrona“ pagal sutartį kainavo 600 tūkst. švediškų kronų, t. y. daugiau kaip milijoną litų.

KARO AKADEMIJOS KARIŪNAI ŽINIŲ PASISEMIA IŠ JAUNŲJŲ ŠAULIŲ VEIKLOS

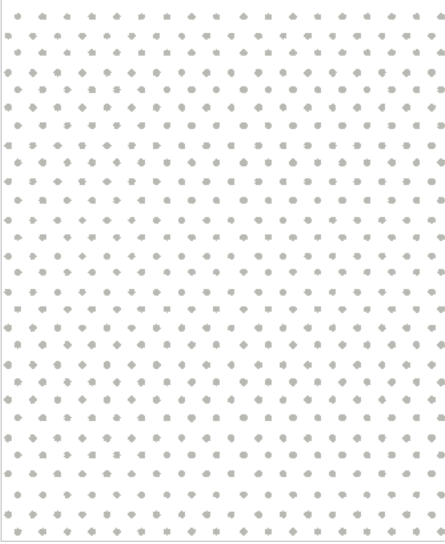

1

TEKSTAS: Lina Vaitiekūnaitė
NUOTRAUKOS: Eimantas Genys

10

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos trečio kurso Žalgirio mūšio kuopos kariūnai mokslo metus baigė laikydami vieną svarbiausių karinio rengimo etapų – Būrio vado kovos kurso (BVKK) – egzaminą. Dešimt dienų Generolo Silvestro Žukausko poligone Pabradėje vykusios lauko taktinės pratybos kariūnams buvo ne tik didžiulis psichologinis, bet ir fizinis iššūkis. Pratybų tempas – didelis, nes buvo vertinami kiekvieno jų gebėjimai vadovauti būriui, patiriant stresą ir nuovargį, t. y. artimomis tikram mūšiui sąlygomis, taip pat kiti individualūs (ir komandiniai) įgūdžiai, rodantys, kaip jie gali dirbti komandoje, skirdami tam visas jėgas ir kartu padėdami kolegoms – būrio nariams.

Sėkmingai baigę kursą kariūnai šauliai Vytautė Kupčiūnaitė ir Vismantas Minelga, prisimindami šiuos išbandymus, pasakoja, kad tuomet pasitelkė ne tik Karo akademijoje sukaupą patirtį. Per baigiamąsias pratybas, kaip ir pirmąsias, tik įstoję į Akademiją Baziniame kariūno kurse jie naudojos Lietuvos šaulių sąjungos veikloje įgytomis žiniomis ir išugdytais įgūdžiais.

GERAI VEIKIA BŪRYS, BET NE VIENAS KARYS

„Šaulių sąjungos iškelta vertybė – būk pilietiškas ir dirbk kitų labui! Jeigu dirbsime tik dėl savęs, nieko gero nebus. Taip pat ir būriui – jei nebus vieningas, nepavyks sėkmingai atlikti karinės operacijos, – paaiškina Vytautė. – Taip ugdomi šauliai. Tad ir pagrindinis šaulių posakis – „Ne vienas žmogus, bet būrys kaip vienas kumštis“. Per BVKK būtinai reikėjo akcentuoti, kad veikia būrys, o ne pavieniai kariai.“

Vismantas, prisimindamas jaunųjų šaulių komandinį darbą, tvirtina, kad tuomet jis išsiugdė greitą reakciją ir gebėjimą adaptuotis, kurie labai praverė per pratybas: „Šaulių veikla vyksta kuopose, taip pat stovyklose, kur susirenka skirtingi žmonės ir reikia greitai prie jų prisitaikyti, suprasti savo komandą. Dėl to lengviau suburti komandą, paskirstyti darbus ir įveikti naujus iššūkius. Vadovaujant būriui ar kitai karių grupei, ši savybė tiesiog būtina. Baziniai kario įgūdžiai, tobulinami jau jaunųjų šaulių, tikrai padėjo man sėkmingai baigti BVKK.“

BVKK – BŪRIO VADO ŽINIŲ PATIKRINIMAS

BVKK dalyviai turėjo parodyti, kaip kiekvienas iš jų moka vadovauti būriui ir skyriui, kaip taktikos ir kitas karybos žinias taiko praktiškai, priima sprendimus, ar yra pasirengę imtis lyderystės, ar geba savarankiškai veikti ir atlikti užduotis iki galo, kad ir kokia sudėtinga būtų situacija.

„Vadovaujant nekilo problemų. Viskas vyko sklandžiai, – džiaugiasi kariūnė Vytautė. – Per pratybas gerai atlikau būrio vado pareigas, nes pasitikėjau savo komanda. Jau trejus metus studijuojame Lietuvos karo akademijoje, vieni kitus gerai pažįstame – žinome, kas pajėgia greičiau bėgti, kas – garsiau rėkti, ir pan. Taigi pažįstame kiekvieną asmeniškai. Tai labai padėjo.“

Vismantas jau pirmąją dieną buvo paskirtas būrio vadu. Tai, pasak vaikiną, buvo iššūkis, bet ir čia jam padėjo kiti kariūnai: „Buvo labai mažai laiko. »

2

1. Visi kaip vienas – stiprybė vienybėje.

2. Vytautė Kupčiūnaitė dar būdama jaunąja šaule žinojo, kur toliau ves jos kelias.

operacijai suplanuoti, tačiau viskas pavyko puikiai: labai džiaugiuosi savo kurso draugais ir būrio komanda, nes užduotys natūraliai, tarsi savaime, pasiskirstė. Kol buvau užsiėmęs planavimu, visus kitus darbus padarė būrio kariai. Buvau labai patenkintas savo komanda ir tuo, kad visi nuoširdžiai stengėmės.”

Dalyviai per pratybas vykdė žvalgybos, patruliavimo, puolimo ir gynybos, taikos rėmimo operacijų, mūšio mieste užduotis ir buvo vertinami pagal tuo metu einamas pareigas: būrio vado, jo pavaduotojo ir skyriaus vado. Būsimi karininkai, laikydami baigiamąjį karinio rengimo egzaminą, turėjo pasitelkti visus savo planavimo, vadovavimo, ginklų valdymo gebėjimus ir individualiuosius kario įgūdžius, kurie reikalingi tarnaujant Lietuvos kariuomenėje.

LAUKĖ NE VIENAS IŠŠŪKIS

Šiais metais kariūnams reikėjo prisitaikyti ir prie neįprastų oro sąlygų – nuo didelio karščio iki lietaus ir liūčių, ypač pirmąją savaitę. Ir tai buvo kliūtys, kurias taip pat reikėjo įveikti, – prisiminti, kaip vartoti vandenį, numalšinti troškulį, išverti prakaitavimą ir pan. Kariūnai turėjo parodyti, kaip moka išgyventi tokiomis

sąlygomis, nes būrio vadas ar bet kuris karys negali pasirinkti nei oro, nei laiko, kai reikia atlikti skirtą užduotį. Pratybų vadai ir instruktoriai patvirtino, kad šiuos sunkumus jie sėkmingai nugalėjo.

Kariūnai prisipažįsta, pirmomis pratybų paromis iššūkis buvo miego stygius ir nuovargis. Teko prisitaikyti prie naujų sąlygų: „Pavyzdžiui, planuodamas turi visą laiką įtemptai mąstyti. Bet jeigu tai reikia daryti naktį, aišku, būna sunkiau, nes būni pavargęs. Tada kiekvieno kūnas prie to individualiai prisitaiko. Adaptuotis mums pavyko po kelių dienų.”

„Visko, ką darėme per BVKK, jau mokėmės anksčiau. Reikėjo tik pakartoti ir teisingai atlikti. Čia mums nieko naujo nebuvo, baimės – taip pat“, – papildė Karo akademijos auklėtiniai.

INSTRUKTORIŲ PASTABOS PADĖJO TOBULĖTI

Vytautė atkreipia dėmesį, kad BVKK pratybų instruktoriai buvo visai kariūnams nepažįstami žmonės, ir tai šiuo atveju buvo net privalumas: „Jie buvo ne iš Karo akademijos, o iš skirtingų Lietuvos kariuomenės dalinių. Šių instruktorių patirtis mums

visiems labai pravertė: pamatėme, kad tobulėjame, kai atsižvelgdavome į jų pastabas ir vertinimus.”

„Žinoma, per egzaminą turėjome parodyti, ko esame išmokę, tad instruktoriai į mūsų veiksmus nesikišo. Tačiau, kai jie įvertindavo mūsų atliktą operaciją ir kartu paaiškindavo, kas buvo atlikta gerai, o kas – ne, galėjome iš to pasimokyti. Taigi jų pastabos buvo labai naudingos.”

„Matau, kad dar galiu patobulėti, bet pasirodžiau, kaip tikėjausi, ir savimi nenusivyliau“, – taip savo rezultatus apibendrina mergina.

„BVKK – profesinis pagrindas, kurį siekiame įgyti čia studijuodami. Jo metu įsitikiname, ar galime būti būrio vadais, – pratybas įvertino kariūnas Vismantas. – Bet kartu matau tikrai daug dalykų, kurių dar reikia išmokti, perimti patirtį, kuri ketvirtame kurse mums bus diegiama, visa tai, be ko negalima baigti Karo akademijos ir tapti būrio vadu.”

„Negaliu sakyti, kad jau esu visiškai pasiruošęs, nes būti geru būrio vadu mokomasi visą gyvenimą. Tiesiog uoliai studijuoji, semiesi patirties ir žinių ir taip kasdien tobulėjai. BVKK šis procesas ne baigiasi, o, atvirkščiai – tik prasideda.”

2

SĖKMINGAI BAIGTOS PRATYBOS – TREJŲ METŲ DARBO REZULTATAS

Kariūnai BVKK parodė, ko mokėsi trejus metus Akademijoje. Ketvirtame kurse jų dar laukia bakalauro baigiamasis darbas ir įvairūs bendrieji kompetencijų kursai pagal kariuomenės reikalavimus ir skiriamas pareigas (pavyzdžiui, šaudymo, aplinkosaugos, fizinio rengimo ir kt.), kurie sudaro būrio vado žinių „paketą”. Sėkmingai baigusiems ketverių metų studijas Lietuvos karo akademijoje kariūnams suteikiamas pirmasis karininko – leitenanto – laipsnis. Jie tarnybą Lietuvos kariuomenėje įprastai pradeda būrio vadais.

Kariūnai V. Kupčiūnaitė ir V. Minelga kaip šauliai, vertindami Būrio vado kovos kursą ir studijas Akademijoje, tvirtina, kad tai – didelis įvairių kompetencijų rinkinys, kuriam Šaulių sąjunga jau yra padėjusi pagrindą.

ŠAULIO PATIRTIS PRAVERČIA STOJANT Į KARO AKADEMIJĄ

„Lietuvos šaulių sąjungoje įgijau komandinio darbo pradmenis, kurie labai praverčia kaip kariūnei, o vėliau pravers kaip karininkei. Visos pakopinės šaulių stovyklos reikalingos, nes jose išmokstama daug naudingų dalykų. Jaunas žmogus tada geriau supranta šios veiklos prasmę. Būti Šaulių sąjungos nariu ir įstoti į Lietuvos karo akademiją – tikrai labai geras variantas“, – sako kariūnė šaulė V. Kupčiūnaitė.

„Pagrindus buvau įgijęs Šaulių sąjungoje, bet naujų žinių pasisėmiau ir įgūdžius patobulinau studijuodamas Akademijoje, – pritaria kariūnas šaulys V. Minelga. – Iš tikrųjų, jei ne Šaulių sąjunga, apie Akademiją net ir nebūčiau pagalvojęs ir nusprendęs čia stoti. Jai esu dėkingas už tai, kas esu dabar.“ x

1. Gera komanda ir tarpusavio narių pasitikėjimas – svarbiausia, įveikiant iššūkius.
2. Vismantas – jau pirmą dieną paskirtas būrio vadu.
3. Naktinis žygis pareikalauja ne tik žinių, bet ir jėgų.

1

3

MOBILIZACIJA – KAS TAI?

11

Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento informacija

Artėjant Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos įkūrimo 24-osioms metinėms, apie Lietuvos mobilizacijos sistemą, jos raidą pakalbinome jos vadovus – pirmąjį departamento direktorių ir jo įkūrėją Vytautą Lukavičių ir dabartinį direktorių Virginijų Vitalijų Vilkelį.

Dažnas mano, kad mobilizacija yra sąmyšis, chaosas ir valstybė nustoja funkcionavusi kaip anksčiau, o visi resursai telkiami tik kariniam pajėgumui stiprinti. Tačiau mobilizacija iš esmės yra visų sričių tęstinumo užtikrinimas.

MPPD organizuojamuose kursuose dažnai dalyvauja ir šauliai.

V. LUKAVIČIUS: kai kalbame apie mobilizaciją, šį žodį tauta supranta labai paprastai: daugelis mano, kad mobilizacija – tik šaukimas į kariuomenę. Tikriausiai taip yra dėl to, kad nesimokiusieji lotynų kalbos nežino, jog išvertus iš lotynų kalbos žodis „mobilizacija“ reiškia išjudinimą [lot. *mobilis* – judamas], tai yra didesnių jėgų ir išteklių sutelkimą kuriam nors uždaviniui atlikti, kitaip tariant, visos valstybės taikos meto organizacijos ir jos ūkio pertvarkymą, kai gresia pavojus. Tai yra procesas, kai tai, ką turime, išjudiname ir vykdomė labai didelę užduotį.

V. VILKELIS: taip, išgirdę žodį „mobilizacija“, daugelis mano, kad visi, kam leidžia sveikata ir amžius, turės eiti į kariuomenę. Tačiau mobilizaciją sudaro du elementai: karinis, pavyzdžiui, atsargos karo prievolinkų šaukimas į kariuomenę, už kurį atsakinga Lietuvos kariuomenė, ir civilinis. Civilinių institucijų pasirengimas galimam karo padėties įvedimui ne mažiau svarbus ir už jį yra atsakingas mūsų departamentas. Dažnas mano, kad mobilizacija yra sąmyšis, chaosas ir valstybė nustoja funkcionavusi kaip anksčiau, o visi resursai telkiami tik kariniam pajėgumui stiprinti. Tačiau mobilizacija iš esmės yra visų sričių tęstinumo užtikrinimas. Mes maksimaliai turime daryti viską, kad gyvenimas vyktų kaip vykęs. Turime eiti į darbą, vesti vaikus į mokyklas ir t. t. Tik tokiu atveju mūsų valstybė išliks stabili. O greta kasdienės veiklos dar turime papildomai ruoštis blogiausiam scenarijui – galimai karo padėčiai. Turime peržiūrėti turimą personalą, galbūt pašaukti žmonių iš atostogų, planingai kaupti specifines atsargas.

Kaip kūrėsi departamentas? Kokius tikslus sau kėlėte tada ir kokie jie yra šiandien? Ar kito departamento veiklos kryptys?

V. LUKAVIČIUS: pačioje departamento veiklos pradžioje svarbiausias mūsų tikslas, kurį turėjome pasiekti, buvo – sukurti vieną mobilizacijos sistemą Lietuvoje, o tam reikėjo įdiegti vieną supratimą apie mobilizaciją visose savivaldybėse ir ministerijose, todėl ėmėme nuosekliai juos mokyti šių dalykų. Kartu pradėjome ir patys aiškintis šių institucijų darbo specifiką – kaip ministerijos ir savivaldybės dirba, taip pat labai daug bendradarbiavome su civilinės saugos specialistais, nes iš pradžių apskrityse mobilizacijos klausimais dirbo civilinės saugos departamentai. Organizuodavome mokymus savivaldybėse ir ministerijose, atlikdavome patikrinimus – parengėme instrukcijas, kas turi būti daroma, o kaip tai daryti, niekas nežinojo, tad juos mokydavome ir reikalaujome ataskaitų.

Pasižiūrėjus į mūsų archyvą būtų galima rasti krūvas dokumentų apie tuometę situaciją. Buvome suorganizavę visą kursą, skaitydavome paskaitas, rengdavome išvažiuojamuosius seminarus, stalo pratybas kelių savivaldybių, apskričių mastu – surinkdavome atsakingus mobilizacijos žmones ir mokydavome. Taigi palaikėme glaudų santykį su visomis savivaldybėmis, aš ir pats visur važinėdavau, tad puikiai žinojau, kaip kuri savivaldybė yra pasirengusi. Ir visi mūsų specialistai tai žinojo.

V. VILKELIS: ir tai darome iki šiol, nuolat. Šiam tikslui reguliariai rengiame ne tik mokymus, bet ir mobilizacijos planų patikrinimo pratybas, kurių metu savivaldybės gali patikrinti, ar sugebėtų valdyti situaciją, paskirstyti vaidmenis. Surenkama mobilizacijos valdymo grupė, kuri gauna scenarijų, žinutes apie incidentus ir vertinama, kaip į juos reaguojama. Į scenarijų įtraukiamos įvairios svarbias paslaugas teikiančios įmonės, tokios kaip šilumos, vandens tiekėjai, medikai, kelininkai, visuomenė.

Apie pratybas visuomet pranešama iš anksto, kad nebūtų gyventojų sąmyšio ir baimių. Taip pat vykdomos stalo pratybos, kurių metu modeliuojami tie patys įvykiai ir žiūrima, kaip žmonės geba juos spręsti. Pavyzdžiui, atsakingas darbuotojas nurodo, kiek ir į kokius rajonus suorganizuotų cisternų, kiek laiko tai užtruktų. Stalo pratybos irgi efektyvios – jos atskleidžia sistemos trūkumus, tačiau pareikalauja mažiau resursų, taip pat rengiamos nuotolinės stalo pratybos, ypač pasiteisinusios karantino metu.

Ar geopolitinė situacija veikia departamento veiklą?

V. VILKELIS: taip, iš karto po įvykių Gruzijoje 2008 metais trijose Baltijos šalyse pradėta ruošti priimančiosios šalies paramos teikimui. Ši sąvoka reiškia paramą į šalį atvykstančioms ir šalies teritorijoje veikiančioms sąjungininkų pajėgoms, kurioms suteikiama galimybė naudotis tiek karine, tiek civiline infrastruktūra, teikiamos ryšių, apgyvendinimo, maitinimo, medicinos ir kt. paslaugos. Žinoma, šiuos poreikius, pasitelkdama savo pajėgumus, pirmiausia stengiasi užtikrinti kariuomenė, tačiau pritrūkę jos pajėgumų reikiamą pagalbą padedame gauti iš civilinių institucijų.

Nuo 2009 metų kasmet vykdomos trijų Baltijos šalių priimančiosios šalies paramos pratybos, kurios rotacijos būdu vyksta Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje. Šių pratybų metu vertinama, kokios sąjungininkų priėmimo procedūros, kiek jų galime priimti ir kaip greitai, kokias paslaugas »

galėtume suteikti, kokios pastebimos spragos, ko neturime. Mūsų uždavinys – kaip galima geriau pasiruošti greitam ir sklandžiam sąjungininkų pajėgų priėmimui.

Ruošiantis mobilizacijai, rengiant jos planus taip pat reaguojama į geopolitinius įvykius. Vienas kertinių įvykių rengiantis mobilizacijai buvo 2014 metų karas Ukrainoje. Anksčiau mobilizacijos planai buvo rengiami manant, kad jie niekada nebus aktyvuoti, o po įvykių šie planai buvo persvarstyti ir atnaujinti. Atsirado kritinis, griežtesnis požiūris į juos. Atsižvelgiant į geopolitinį kontekstą buvo keičiama ir departamento struktūra: išgrynintos skyrių funkcijos ir įkurta naujų. Pavyzdžiui, iš NATO jungtinio štabo gavus informacijos, kad bus ganėtinai daug sąjungininkų priėmimo pratybų, tapo aišku, jog šiems reikalams reikia atskiro skyriaus, kuris ir buvo įkurtas. Tad turime labai operatyviai reaguoti į pokyčius.

Kokias pagrindines funkcijas šiandien atlieka departamentas?

V. VILKELIS: departamento veikla orientuota į vienintelį tikslą – parengti Lietuvos piliečius, valstybės ir savivaldybių institucijas, ūkio subjektus visuotinei valstybės gynybai. Siekiant sustiprinti šią veiklą, departamentui buvo paskirta ir pilietinio, patriotinio ugdymo funkcija. Esame atsakingi už civilinių institucijų ir piliečių pasirengimą karo padėčiai, taip pat jų suvokimą, kad, esant reikalui, turime gintis.

Nuo pat departamento veiklos pradžios pagrindinė mūsų užduotis visada buvo pirmiausia parengti civilinį mobilizacinį personalo rezervą – žmones, kurie bus atsakingi už įvairias funkcijas mobilizacijos metu. Tačiau 2015 metais perėmę pilietinio pasipriešinimo funkciją stengiamės plėsti ir visuomenės auditorijas. Esame parengę pilietinio neginkluoto pasipriešinimo kursus, kuriuos vedame šauliams ir visuomenei, mokyklinės programos nacionalinio saugumo, krašto gynybos klausimais, skatindami patriotiškumą, savanorystę tarnauti kariuomenei. Jaunimą bandomė pasiekti ir per neformalų ugdymą, organizuodami konkursus, didindami susidomėjimą krašto istorija, laisvės kovų istorija ir pan. Leidžiame ir pristatome visuomenei leidinius apie pilietinį pasipriešinimą ir tai, ką reikia žinoti ekstremaliųjų situacijų ir karo padėties metu. Bendraudami su visuomene pastebime, kad tokie renginiai yra labai reikalingi, tačiau jų vis tiek dar nėra pakankamai. Siekiame kuo plačiau apie tai kalbėti, plėtoti pilietinio ugdymo, švietimo funkcijas, seminarais, paskaitomis ir kitais renginiais pasiekti ne tik jaunimą,

bet ir verslininkus, pedagogus, kultūros darbuotojus, kad mūsų informacija būtų prieinama, kad kiekvienas pilietis žinotų, jog vyksta pasiruošimas mobilizacijai ir kad paskelbus mobilizaciją chaoso nebus.

Informacinė erdvė dabar pilna žinučių, skatinančių nepasitenkinimą valdžia, griauinančių pasitikėjimą kariuomene ir NATO. Kremluii propagandą padeda skleisti galingos institucijos, mūsų valiai ir pasitikėjimui valdžia sunaikinti skiriami didžiuliai resursai. Mūsų tikslas – tas žinutes paneigti ir parodyti žmonėms, kur ir kaip skleidžiama propaganda. Departamentas tuo užsiima labai intensyviai – organizuojame seminarus informacinių karų, propagandos, pilietinio pasipriešinimo klausimais, šviečiame institucijas, savivaldybes, mokytojus, mokome atpažinti propagandą ir už melagingų žinučių slypinčius šaltinius.

Savivaldybėse, ministerijose organizuojame mokymus, esame parengę informacinį paketą apie mobilizaciją, priimančios šalies paramą, asmens ir šeimos pasirengimą krizėms. Aiškiname apie valstybei gyvybiškai svarbias funkcijas ir kad ginkluotas kariuomenės pasipriešinimas yra tik viena nedidelė visų šių funkcijų dalis. Kiekvienas pilietis turi susitelkti ir parodyti valią priešintis. Galiausiai aiškiname, kad gerai atliekant savo pareigas ar mokant mokesčius taip pat prisidedama prie valstybės apsaugos ir taip stiprinama jos galia. Papasakoti apie mobilizaciją esame labai dažnai kviečiami ir verslininkų. Iš tiesų susidomėjimas didelis – verslas yra aktyvus, smalsus. Priešingai nei sako sąmoningai skleidžiamos priešišų jėgų žinutės, verslininkai nori prisidėti prie mūsų valstybės saugumo užtikrinimo, galvoja ir apie valstybę, ir apie žmones. Tai parodė ir verslo bei visuomenės susitikimas per pirmąsias pandemijos bangas.

Visos trys departamento funkcijos – mobilizacijos administravimas, valstybės institucijų pasirengimo mobilizacijai kaip teisiniam režimui administravimas, priimančiosios šalies paramos paslaugų iš civilinio sektoriaus užtikrinimas pagal kariuomenės poreikius bei pilietinio [neginkluoto] pasipriešinimo, pilietiškumo ugdymo pilietinei gynybai vystymas, mobilizuojant pilietines iniciatyvas mūsų gynybai ir jos paslaugoms stiprinti per nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes, – visos šios veiklos kryptys vienodai svarbios, tačiau kiekvienas laikotarpis turi savo aktualiją. Tarkime, 2017 metais valstybės auditui vertinant mobilizacinę valstybės sistemą, buvome susitelkę į valstybės institucijų pasirengimą vykdyti mobilizacijos teisinį režimą, o nuo praėjusių metų, sėkmingai

Departamentas intensyviai organizuoja seminarus informacinių karų, propagandos, pilietinio pasipriešinimo klausimais, šviečia institucijas, savivaldybes, mokytojus, moko atpažinti propagandą ir už melagingų žinučių slypinčius šaltinius.

modifikavus ir atnaujinus valstybės mobilizacijos sistemą, daugiau dėmesio ir pastangų skiriame piliečių ugdymui. Nes pats mobilizacijos administravimas be pilietinių iniciatyvų, be pilietinės paramos nebūtų visavertis, tad labai branginame visuomenės iniciatyvas ir visuomet sveikiname jų sąveikumą su institucijomis. Todėl ir skatiname mobilizacijos veiklos subjektus savo funkcionalumui stiprinti ir vykdyti pasitelkti visuomenę, nes pastarieji įvykiai [pandemija ir dabar įsibėgėjanti nelegalų krizė] parodė, kad kritinėse situacijose institucijos savo pajėgumais sunkiai geba tvarkytis su kilusiais iššūkiais, todėl jos neturi kito pasirinkimo kaip kreiptis į visuomenę [nevyriausybinės organizacijas ir bendruomenes] ir prašyti jų pagalbos, nes tai bendras mūsų valstybės reikalas.

Tad mūsų pagrindinė auditorija – mobilizacijos veiklos subjektų darbuotojai ir nevyriausybinės organizacijos. Šiuo metu kaip tik yra rengiama ir rudenį turėtų būti patvirtinta nauja piliečių ugdymo valstybės gynybai strategija.

Ar yra aiškūs kriterijai, kada mobilizacija turi būti paskelbta?

Mobilizacija skelbiama iškilus karo, valstybės suverenumo, teritorijos vientisumo grėsmei. Situaciją stebi kariuomenės žvalgyba, Valstybės saugumo departamentas, įvairios institucijos, ambasados. Jie nuolat pateikia informaciją Seimui ir prezidentui, kuris ir paskelbia mobilizaciją.

Mobilizacijos paskelbimas yra svarbus įvykis. Tai prevencinė priemonė – valstybė demonstruoja, kad ji aktyviai rengiasi gintis.

Vadinasi, mobilizacija gali būti paskelbta dar neįvykus jokiame fiziniame incidentui?

Tarkime, vykstant pratyboms Kaliningrade ar prie Baltarusijos sienos, kai šalimais būtų telkiamos didžiulės pajėgos, ir tam tikri indikatoriai nurodytų, kad yra didžiulė grėsmė. Taip pat gali būti jau prasidėję karo veiksmai kažkur kitur, ne Lietuvoje. Mes juos galime įvertinti kaip kritinį poveikį turintį įvykį. Galiausiai, žvelgiant per NATO prizmę, mobilizaciją galime paskelbti tam, kad turėtume galimybę panaudoti tam tikras specifines priemones, kurių negalėtume panaudoti taikos metu. Taip pat paskelbus mobilizaciją atsiranda galimybė apriboti kai kurias laisves.

Mobilizacijos paskelbimas yra politinis sprendimas. Jei, pavyzdžiui, pažeidžiamos sienos, konfliktas gali būti visiškai lokalus ir visoje Lietuvoje paskelbti mobilizacijos

gali nereikėti. Taip pat mobilizacija gali būti dalinė – tik tame regione, kur vyksta konfliktas.

Jeigu įvyktų didelė nelaimė – koks būtų departamento vaidmuo?

Už visų valstybei gyvybiškai svarbių funkcijų užtikrinimą, išskyrus karinę valstybės gynybą, yra atsakingos institucijos: visos 60 savivaldybių, visos ministerijos bei kai kurios valstybės įstaigos. Visos jos turi numatyti, kokių priemonių imsis, jei būtų paskelbta mobilizacija ar net karo padėtis, jos turi parengtus ir kiekvienais metais atnaujinamus savo mobilizacijos planus ir rengiasi aktyvuoti mobilizacijos valdymo grupę, kuri valdytų procesą.

Paskelbus mobilizaciją, departamentas atliktų koordinatoriaus vaidmenį. Jis koordinuotų ir kontroliuotų veiksmus tarp ministerijų, savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų, vykdydami mobilizacines užduotis ir užtikrindami kariuomenės poreikius, jei reikėtų pagalbos – suteiktų ją. Departamentas turi priėjimą prie duomenų bazių, visi mobilizacijos planai yra jo žinioje.

Kalbant apie gyventojų funkcijas – būtų pasitelkiamos nevyriausybinės organizacijos, savanoriai, šauliai. Norintieji papildomai prisidėti galėtų savanoriškai jungtis prie nevyriausybinių organizacijų. Kai iškyla akivaizdi grėsmė – Lietuvos žmonės susivienija. Jei yra bendras priešas, pamirštame visus nesutarimus ir tampame monolitu. Kalbėdamiesi su įvairiomis auditorijomis pastebime, kad žmonės yra pilietiškai – visi sako, kad kilus grėsmei liktų, niekur nebėgtų. Požiūris, kad visi išsilakstys, šalyje įsigalės chaosas ir anarchija, visi galvos tik apie save, o verslas puls kelti kainas, – sąmoningai skleidžiama žinutė. Taip tikrai nebus. x

JUOZO LUKŠOS-DAUMANTO BENDRAŽYGIS JURGIS KRIKŠČIŪNAS-RIMVYDAS

TEKSTAS: Stasys Ignatavičius,
LŠS V. Putvinskio-Pūtvio
klubo prezidentas

NUOTRAUKA: Visuotinė lietuvių
enciklopedija

Minint Juozo Lukšos 100-ąsias gimimo metines, 2021-ieji buvo paskelbti legendinio Lietuvos partizano Juozo Lukšos-Daumanto metais. Visoje Lietuvoje vyko šiam Lietuvos laisvės kovotojui skirtų renginių, kurie tęsis iki metų pabaigos.

12

Apie jį daug rašoma ir rodoma, tačiau reikėtų prisiminti ir jo bendražygius. Vienas iš tokių – Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas, su kuriuo J. Lukša-Daumantas leidosi į įspūdingą žygį pereiti Sovietų Sąjungos–Lenkijos sieną ir Lenkijoje, susitikus su rezistencijos atstovais iš Vakarų, perduoti jiems žinias apie Lietuvoje vykstančią išsivadavimo iš okupacijos kovą ir kartu atnaujinti ryšius su Vakaraais. J. Krikščiūnas gimė 1919 metų rugsėjo 14 dieną Rusijoje, Samaros mieste, kur Krikščiūnų šeima buvo išsikėlusi Pirmojo pasaulinio karo metu. Jurgio tėvas Antanas Krikščiūnas buvo inžinierius topografas ir turėjo daug darbo šioje srityje. Į Lietuvą Krikščiūnų šeima grįžo 1921 metais ir apsigyveno Marijampolės apskr. Prienų vlsč. Ašmintos kaime. Netrukus A. Krikščiūnas, kaip topografas, buvo mobilizuotas į Lietuvos kariuomenę ir iki sovietinės okupacijos vadovavo Lietuvos kariuomenės Karo topografijos skyriui. 1922 metais jis su šeima persikėlė gyventi į Kauną.

J. Krikščiūnas augo su dviem jaunesnėmis seserimis – Aldona ir Elvyra. 1939 metais jis baigė Kauno „Aušros“ berniukų gimnaziją, kurioje reiškėsi jaunalietuvių ir šaulių veikloje. Baigęs gimnaziją, įstojo į A. Smetonos karo mokyklą, kurią baigė jau sovietams okupavus Lietuvą – 1940 metų spalio 1 dieną. Dėl politinės padėties buvo paleistas į atsargą, net nesuteikus jam karininko laipsnio. 1940 metų rudenį J. Krikščiūnas įstojo į Vytauto Didžiojo universiteto Statybos fakulteto Geodezijos skyrių ir studijavo iki 1943 metų kovo mėn., kol okupacinė vokiečių administracija universitetą uždarė.

Iš J. Krikščiūno giminaičių prisiminimų jis labai mėgo skaityti knygas ir jas skaitydavo kiekvieną laisvą minutę. Mėgo muziką ir drauge su seserimis buvo mokomas skambinti pianinu. Ypač mėgo skambinti kompozitoriaus Franzo Schuberto sonatas, dainas ir balades. Nors tėvas Generalinio štabo pulkininkas A. Krikščiūnas (mirė 1942 metų birželio 15 dieną) priklausė Lietuvos visuomenės elitui, pats Jurgis buvo labai kuklus ir stengėsi būti nepastebėtas. Sovietams okupavus Lietuvą, Jurgis priklausė pagrindinei jaunimo organizacijai, o prasidėjus Vokietijos–Sovietų Sąjungos karui aktyviai dalyvavo Birželio sukilime, kartu su jaunuolių grupe Aukštojoje Panemunėje nuginklavo sovietinę priešlėktuvinės apsaugos tarnybą. Apsiginklavę sovietų karių ginklais, užėmė pozicijas Kauno prieigose ir neleido besitraukiantiems sovietiniams daliniams įeiti į miestą. Frontui artėjant prie Lietuvos sienų ir gresiant antrajai sovietinei okupacijai, J. Krikščiūnas nusprendė trauktis į Vakarus.

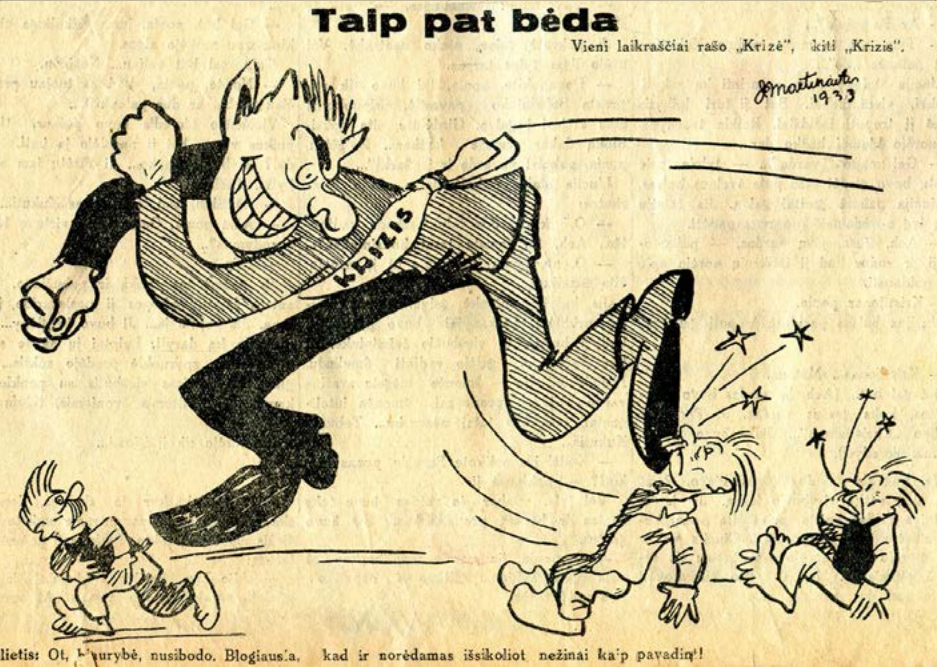
Jurgis ir keli bendražygiai dviračiais traukėsi nuo fronto linijos. Ties Šiauliais pabėgėlius pasivijo sovietiniai daliniai. Jis ir jo bendrakeleiviai buvo suimti ir įkalinti Šiaulių kalėjime. Devynis mėnesius truko tardymai, po kurių enkavedistų „užverbuotas“ (taip manė sovietų slaptyųjų tarnybų pareigūnai) J. Krikščiūnas buvo paleistas į laisvę. Jo mama ir seserys tuo metu jau buvo pasitraukusios į Vakarus. 1945 metų pavasarį Jurgis grįžo į Kauną ir ruošėsi tęsti studijas universitete. Negalėdamas atsikratyti sovietinių represinių struktūrų pareigūnų persekiojimo, 1945 metų lapkričio mėn. jis pasitraukė į mišką ir tapo Dzūkų rinktinės Vaidoto būrio partizanų. Jau 1946 metų vasarą jis buvo paskirtas vadovauti Dainavos apygardos Dzūkų rinktinės Mindaugo kuopai, kuri sėkmingai su okupantais kovojo Balbieriškio ir Ūtos apylinkėse. Vėliau buvo paskirtas apygardos žvalgybos skyriaus viršininku, apygardos štabo organizacinio skyriaus viršininku. 1947 metų sausio 15–16 dienomis J. Krikščiūnas atstovavo Dainavos apygardai per Dainavos ir Tauro apygardų partizanų vadų suvažiavimą. 1947 metų pavasario pradžioje ėmė ruošti atsakingam žygiui už „geležinės uždangos“. Tam jis buvo pasirinktas neatsitiktinai, nes puikiai kalbėjo rusų, vokiečių ir prancūzų kalbomis, galėjo susišnekėti lenkiškai. 1947 metų gegužės 12 dieną J. Krikščiūnas ir Juozas Lukša-Daumantas, lydimi Tauro apygardos partizanų, sėkmingai perėjo sovietinės Lietuvos–Lenkijos sieną. Padedant vietos lietuviams ir Lenkijos rezistentams jie pasiekė Lenkijos pajūrį, kur Gdynėje susitiko su rezistencijos atstovais iš Vakarų, atkūrė pagrindžio ryšius ir informavę rezistencijos pagrindžio vadovybę apie J. Markulio-Erelio išdavystę, grįžo į Lietuvą.

1947 metų liepą J. Krikščiūnas-Rimvydas buvo paskirtas Dainavos apygardos štabo viršininku. Aktyviai bendradarbiavo pagrindžio spaudoje: rašė straipsnius apie okupantų vykdomą lietuvių tautos genocidą [šią medžiagą 1948 metų lapkričio 14 dieną savanoriškai įsipareigojo apygardos vadui Adolfui Ramanauskui-Vanagai išgabenti už „geležinės uždangos“ ir perduoti Juozui Lukšai-Daumantui], rūpinosi šios spaudos platinimu ir spaudos reikmenų įsigijimu. Ne kartą dalyvavo kautynėse su okupantų kariniais daliniais ir buvo du kartus sužeistas. 1949 metų vasario 16 dieną Lietuvos laisvės kovų sąjūdžio (LLKS) vadovybės aktu J. Krikščiūnui-Rimvydai buvo suteiktas partizanų kapitono laipsnis. 1949 metų pradžioje tik trečiuoju bandymu [susirėmimuose su sovietiniais ir lenkų pasieniečiais žuvo 6 lydėję partizanai] J. Krikščiūnas su partizanų Vytautu Prabuliu-Žaibu, sužeistas ir persekiojamas

lenkų pasieniečių, prasiveržė į Lenkiją. Jo į Vakarus gabenama partizanų surinkta ir sutvarkyta medžiaga apie Lietuvoje sovietų vykdomą prieš lietuvių tautą genocidą dingo pakeliui į Varšuvą. Iš atminties atkūręs į lenkų saugumiečių rankas patekusią medžiagą – apie 1948 metų rinkimus ir nuolat vykdomus Lietuvos žmonių trėmimus, apie lietuvių padėtį Lietuvoje ir tremties lageriuose, taip pat 26 partizanų dainas – perdavė J. Lukšai-Daumantui, kuris su Vyriausiojo Lietuvos išlaisvinimo komiteto (VLIK) nariais parengė ir Suvienytųjų nacijų organizacijai [dabar Jungtinių Tautų Organizacija – JTO] įteikė memorandumą dėl Lietuvoje vykdomo genocido. Tai buvo pirmosios laisvąjį pasaulį pasiekusios objektyvios žinios iš okupuotos Lietuvos. Įvykdęs užduotį, J. Krikščiūnas dėl galimų čekistų provokacijų toliau į Vakarus vykti nedrįso ir liko Lenkijoje netoli Punsco Šlynakiemio kaime įrengtoje slėptuvėje. 1949 metų gruodžio 15 dieną lenkų saugumiečiai kaime vykdė kratą ir sužinojo apie Lietuvos partizanų [su J. Krikščiūnu slėptuvėje buvo V. Prabulis-Žaibas] slėptuvę, po trumpos kovos su gausiomis priešo pajėgomis abu Lietuvos laisvės kovotojai žuvo.

1950 metais LLKS Prezidiumo nutarimu J. Krikščiūnas-Rimvydas [po mirties] buvo apdovanotas Laisvės kovų kryžiumi [su kardais] ir jam buvo suteiktas Karžygio garbės vardas. Lietuvos Respublikos prezidento 1997 metų lapkričio 20 dienos dekretu Jurgis Krikščiūnas-Rimvydas buvo apdovanotas Vyčio Kryžiaus I-ojo laipsnio ordinu [dabar – Vyčio Kryžiaus ordino Didysis kryžius] [po mirties]. 1997 metų gruodžio 22 dieną jam buvo pripažintas kario savanorio statusas, Krašto apsaugos ministerijos nutarimu 1998 metų gegužės 15 dieną jam buvo suteiktas pulkininko leitenanto laipsnis [po mirties]. Kasmet, kai šauliai vyksta į Žalgirio mūšio metinių minėjimus Griunvalde ir prieš Vėlines aplanko Nepriklausomybės Kovose žuvusių Lietuvos karių ir šaulių kapus Seinuose, Punske ir Berznye, nelieka užmiršta prie Šlynakiemio kaimo esanti J. Krikščiūno ir Vytauto Prabulio žūties vieta. Visada po Lietuvos šaulių apsilankymo čia liepsnoja žvakutės, primindamos apie Lietuvos Karžygių žygdarbius už Lietuvos laisvę. x

Kaip tarpukario Lietuvoje pasaulinę ekonomikos krizę keitė žąsų krizė

Lietis: Ot, kurybė, nusibodo. Blogiaus.a. kad ir norėdamas išsikiot nežina kaip pavadinti!

1

1. Kol pasaulis galvojo, ką daryti, Lietuvoje svarstė, kaip vadinti „Krizė“ ar „Krizis“. Diena. 1933, liepos 2 d., p. 1.

Šiuolaikiniame pasaulyje periodiškai kartojasi ekonomikos krizės. Vienos būna didesnės, kitos – mažesnės, trečias pastebi tik profesionalai. Jos supurto ir išbalansuoja šalių ekonominį ir finansinį gyvenimą, tačiau niekas to nelaiko pasaulio pabaiga, kaip nutiko 1929 metais. Tuokart Volstritą ištiko finansų krizė, kurią lėmė devynerius metus (1920–1929 metais) trukęs pašėlęs, nesubalansuotas ekonomikos augimas ir finansų sistemos kontrolės stoka. Prasidėjo Didžioji depresija, dar vadinama Didžiąja ekonomikos krize, vykusį 1929–1933 metais ir apėmusi kiekvieną ūkio šaką ir valstybę.

Pradžioje Lietuvoje buvo manoma, kad ši ekonomikos neganda aplenks šalį. Deja, taip nenutiko. Nors krizė Lietuvą, palyginus su kitomis šalimis, kepštelėjo lyg katė nagais kanarėlę per narvelio virbus, nespėjus pajusti jos pabaigos šalį užgriuvo žąsų krizė.

TEKSTAS: Birutė Malaškevičiūtė

— Fuil nesuprantu, ką jie be manęs darys?...

3

Kaip pabėgti nuo krizės?

Yra tik vienas kelias — reik įsirašyti **Lietuvos Aero Klubu** nariu. Įsirašę gaus **ženklėlį** ir **nuorosą bilietą**, kuris **3 m. gruodžio mėn., 18 d. gali atnešti laimę**, nes Aero klubas tą dieną skiria savo nariams premijas.

Premijos skiriamos šios:

- I. 1 premija — sportinis lėktuvas arba 10.000 litų pinigais.**
- II. 1 premija — 10.000 kilometrų skridimo Europoje arba kelionė laivu Amerikon ir atgal, ar 5.000 litų pinigais.**
- III. 2 premijos — išmokymas skraidyti arba po 2.000 litų pinigais.**
- IV. 3 premijos — bomotorinis lėktuvas-planeris arba po 1.000 litų pinigais.**
- V. 50 premijų — skraidymų Lietuvoje po 1 valandą arba po 100 litų pinigais.**
- VI. 100 premijų — skraidymų Lietuvoje po pusę valandos arba po 50 litų pinigais.**
- VII. 1000 premijų — knygos „Paukšėlių Keliais“**

Neįsirašę, oys bilietų jui nepildingauiaai. Pristoties progos tikimomai negrįžta. **Paskraidyti norite visą, tad štai. LIETUVOS AERO KLUBAS** duoda lėktuvų progą tuos malonumus išnaudoti. Skirti nemorėdami, galėsite laimėti premijų paimti **pinigais**. O! Itai, šiais laikais kiekvienam reikalingi. Įsirašant Aero Klubu nariu reik įnešti 5 litus.

Kas pasivėluos, tas gailės!

Laidis „NALIO BODIO“ B-44. Atkaimas redakcijos Simas. Kuo ovalis lais. Spausdinti „MENAS“.

2

„KRIZĖ“ AR „KRIZIS“...

Sustojus viso pasaulio ekonomikai, šalys ieškojo išeičių, gyventojai, praradę darbus ir pinigus, suko galvą, kaip reikės išgyventi. Laikraščių antraštės irgi nežadėjo nieko gero, pranešdamos apie masinius bankrotus, bedarbių streikus, nacionalinių valiutų devalvaciją, įmonių akcijų tapimą bevertėmis. O Lietuvos laikraščių puslapiuose vyko diskusijos, kaipgi vadinti šį baisų reiškinį – „Krizė“ ar „Krizis“... Pirmuosius Didžiosios ekonomikos krizės blyksnius Lietuvoje labai puikiai pavaizdavo Vincas Mykolaitis-Putinas savo romane „Krizė“, išleistame 1937 metais: „Krizė! Taip, spauda apie ją rašo. Kažkokie skandalai Amerikos biržose, bedarbių skaičiaus didėjimas Anglijoje ir kitur, nauja maitų sistema Vokietijoje, gamybos superprodukcija pramonės kraštuose, – visa tai buvo pramirgėję pro Visvydo akis laikraščių lapuose. Bet jam, ne ekonomistui ir ne politikui, atrodė, kad Lietuvos tai neliečia. Maža kas darosi plačiame pasauly!..“

Lietuvoje Didžioji depresija tapo juntama 1930 metų antrojoje pusėje, įsismarkavo 1931 metais. Mažėjant kainoms ir eksportui, mažėjo ūkininkų gaunamos pajamos. Buvo nutarta, kad reikia bandyti kuo daugiau žemės ūkio produktų parduoti ir mažiau varuoti vidaus rinkoje. Taip sudarytos sąlygos padidinti mėsos ir sviesto eksportą. Nepaisant to, kad kainos užsienio rinkoje sparčiai krito, tačiau galvojant apie ateitį taip buvo galima užimti dalį būsimos rinkos. Dėl vyriausybės pastangų nebuvo devalvuotas litas – jis išlaikė savo aukso paritetą. Tačiau šiuo laikotarpiu Lietuvoje labai padidėjo masinis nedarbas, sumažėjo darbo užmokestis: pramonėje jis krito 30 %, žemės ūkyje – 40 %. Mažėjo ir valdininkų algos, nors buvo žadama, kad taip nenutiks. Daugelis ūkininkų prarado ūkius juos išvaržius (nurodoma, kad 1934 metais įvyko 25 000 varžytinių). Per visą šalį nuvilnijo ūkininkų streikai.

2. Kai tik krizė – loterijos klesti... Vapsva. 1932. Nr.9. p. 16.

3. Į diskusijas, kad reikia iš darbo atleisti aukštų valdininkų žmonas, įsijungė ir karikatūristai. Kuntaplis. 1933, liepos 2 d. p. 1.

TURĖTI ŽMONĄ – PRABANGA. DEGTUKŲ IR TAUPYMO KLAUSIMAI

Įsisažmoninus tai, kad Didžioji depresija yra rimtas reikalas, pradėti svarstyti įvairių naujų mokesčių įvedimo, senų padidinio klausimai. Užsiminta, kad reikėtų apmokestinti įvairius prabangos dalykus. Pradėjus kalbas, kad bus įvestas viengungių mokestis, netikėtai paaiškėjo, kad ir žmona gali būti priskirta prie prabangos dalyko. Laikraštis „Diena“ ironizuodama 1930 metais paklausinėjo įvairių profesijų nevedusių ir vedusių vyrų, ką jie mano apie viengungio mokestį. Jų atsakymus išspausdino straipsnyje „Ką kas sako, dėl projektuojamo mokesčio senberniams“. Ne vienas iš jų dėstė, kad turėti žmoną – prabanga. Geriausiai šią mintį išsakė „jaunas mokytojas – smagus nevedęs vyrukas sakosi rimtai apie tą projektą negalys kalbėti: „Žmona – sako jis – yra prabangos dalykas... Pas mus visi, kurie šiaip ar taip naudojasi prabanga, už tai turi mokėti mokesčius, maitų ar kitokiame pavidale... Todėl, jeigu jau bendrai mokesčiai surišti su vedybomis yra būtina ir be jų apsieiti negalima, tai tuos mokesčius turi mokėti vedusieji, bet jokių būdu negalima daleisti, kad juos mokėtų, nesinaudojantieji prabanga, viengungiai... Tai būtų nenuoseklumas...“

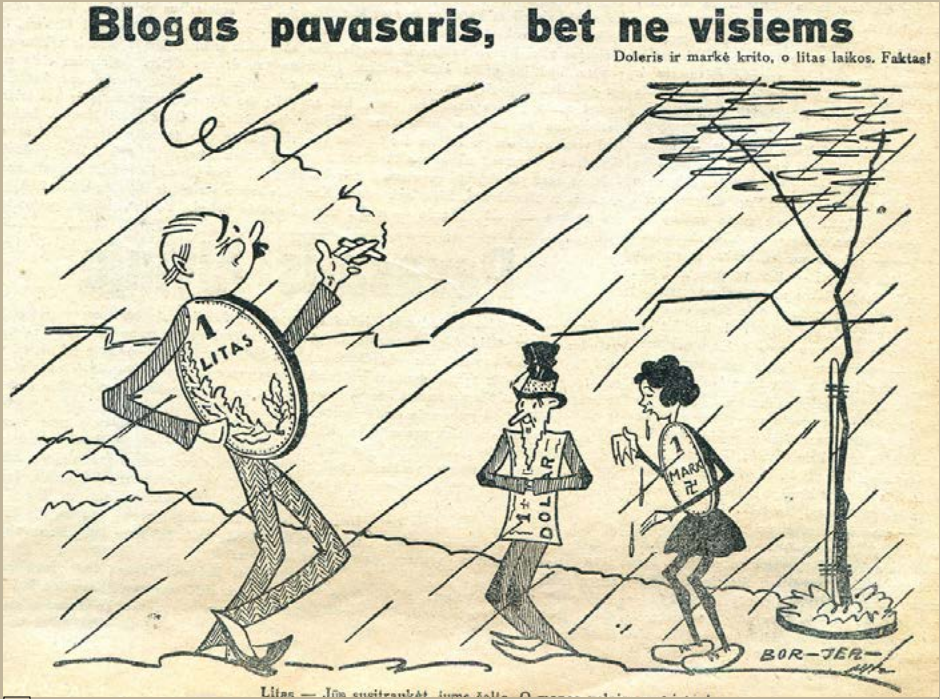
Įveikti krizę buvo siūloma ir taupant, tačiau to taupymo subtilybės greitai paaiškino ta pati „Diena“: „Kaip čia to krizio išvengti? – kiekvienas laužo sau galvą. Ogi išeitis viena: taupykim. Taupymas – mūsų išganymas. Šalin Liuksusas, kosmetika ir visokie užsieniniai šnapsai! Velnio šilkinės sukniš ir kotikų paltai! Žodžiu, von prabanga iš mūsų tarpo! Gerai. Daleiskim, kad mes jau taupom. Degtukų skeliam į keturias dalis, rūkom bulvienių lapus, mintam silkių griaučiais, į balių einam pasisiuvę kelnes iš zuperinio maišo ir t. t. Imkim, kad sulyg šitos programos koks nors valdininkas sutaupeš per mėnesį 50 litų. Bet štai ateina jo viršininko varduvės. Jo pagerbimui ruošiamas rautas. Visi valdininkai daro „skladką“. Duok tą 50 litų, o jei ne – išskrisi iš įstaigos, še tau ir taupumas. Ištikrųj, jei mes šitaip taupsim, tai neužilgo mums prisieis piautis su šunimis dėl kaulų...“

Įsibėgėjus krizei iš tikrųjų ne vienam teko nusipirktą monopolininkų degtukų dėžutėje buvusį degtuką skelti į keturias dalis. Naudodamiesi sunkmečiu ir būdami vienvaldžiai degtukų gamintojai Lietuvoje švedai pagudravo ir pabrangino degtukus. Toks jų elgesys greitai buvo demaskuotas, tačiau tai nieko nepakeitė... „Bet kas svarbiausia, tai, kad dabartinių degtukų skaičius dėžutėse daug mažesnis. Dabartinių degtukų dėžutėje rasi ne daugiau 50 št., o pirmiau būdavo

ne mažiau 60 št. Degtukų skaičiaus sumažėjimą dėžutėse konstatuoja ir akcызės banderolės, lipinamos ant degtukų pakų. Prieš monopoliniam degtukų pakui (10 dėž.) lipinamose banderolėse buvo žymima ne daugiau 750 degtukų pake, o dabar žymima ne daugiau 600. Taigi įvedus degtukų monopolį, oficialiai sumažinta degtukų skaičius pake 150 št., arba vienai dėžutei 15 degtukų. Todėl monopolinių degtukų ne tik kad pablogėjo kokybė, bet ir kaina pakilo 15%.“

„SESĖS IR MARČIOS“

Prezidentas Antanas Smetona, sveikindamas 1937 metų gruodžio 10–12 dienomis Kaune vykusį II moterų suvažiavimą, į dalyves kreipėsi ne „brangios pilietės“, bet „sesės ir marčios“. Šiuo pasakymu jis moterims tarsį priskyrė tik namų erdvę, taip jas išstumdamas iš politinio šalies gyvenimo bei pasiduodamas tuometei daugelyje pasaulio šalių įsivyravusiai nuomonei, kad moteris reikia „grąžinti į šeimą“. Ir nors ekonomikos krizė jau buvo užnugarįje, toks požiūris pasireiškė ir jos metu. Priėmus įstatymą iš dviejų valstybinėse įstaigose dirbančių šeimos narių vieną atleisti, dažniausiai atleidžiamos buvo moterys. Pradžioje buvo svarstyta, kad bus atleistos tik tos moterys, kurių vyrai valdininkai uždirba ne mažiau kaip 1 200 litų per mėnesį, tačiau vėliau nelabai buvo į tai atsižvelgta. Spaudoje buvo pateikiami įvairūs argumentai, kodėl būtent turėtų būti atleistos tik daug uždirbančių valdininkų žmonos. Pirmose gretose į diskusijas vėlėsi „Diena“: „Išleidus įstatymą draudžiantį tarnauti vald. įstaigoj ankštą valdininkų žmonoms keli šimtai veltui darbo ieškančių žmonių galėtų būti darbu aprūpinti. Tas įstatymas vedybų skaičiaus nesumažintų, nes kuri moteris nesutiks tekėti už valdininko su alga virš 1200 litų?“ Teigta, kad šių valdininkų žmonos ne tiek dirba, kiek nuobodulį „marina“, ir „kad jos nenuobodžiautų jos sodinamos į vietas, kurių veltui siekia badaujantieji, skurstantieji, žmonės tikrai nelaimingi, verti pagalbos, kuriems toji nuobodžiaujančios poniutės užsėsta vieta būtų lygi dangaus palaimai. Kaip valdininkas nelygus valdininkui, taip ir namai nelygūs namams. Mes ne apie visus bendrai kalbėjom, o mūsų oponentai sąmoningai kalba anie visus bendrai. Lygina valdininką gaunantį 150 litų su 1.500 algos ir namus vieno buto Žaliam Kalne su 3 aukštų Laisv. Alėjoj.“ Po kaulelį išnarstytas ir pasvarstymas, kad aukštas valdininkas, įdarbinęs žmoną, gali būti ramus, jog, kol ji darbe neturės laiko ieškoti meilužio, tačiau „visokiam ištvirtimui keliai visada atidari nežiūrint ar žmonelė sėdės įstaigoje ar namie. Tikrai verti pasigailėjimo vyrai, kurie yra ramūs dėl žmonos dorovingumo tik tuomet jei ji nuo 8 iki 2 val. sėdi įstaigoje.“»

1. Litas – jūn. suvaitinbūt. luma zalt. O. m... (caption text is partially obscured)

„LIETUVA NĖRA PRAMONĖS ŠALIS. O ŪKININKAS PRIPRATĖS PASITENKINTI MAŽU“

Daugelis teigė, kad Lietuva puikiai susidorojo su krize. Palyginus su kitomis šalimis, galima sakyti, beveik nenukentėjo. Šiame pasakyme yra tik dalis tiesos. To meto Lietuvoje menkai buvo išsivysčiusi pramonė, krizė labiausiai botagu čiaukštelėjo būtent per pramonę. Labiausiai nukentėjo ūkininkai.

Su pasididžiavimu „Lietuvos aidas“ 1932 metų kovą perspausdino „Latvijas Kareivis“ redaktoriaus pulk. Aleksandro Plensnero straipsnelį apie Lietuvą ir krizę joje. Tačiau labai didžiutis nebuvo kuo. Šio karininko įžvalgos parodė ir mūsų šalies tų dienų realijas: Lietuva – agrarinė šalis, kai kur su dūminėmis pirkiomis, pramonė – labai menka. „Tur būt, Lietuvai yra viena iš tų visai retų žemių, kur dar nerėkiama dėl ekonominio krizio. Mažiausia laikinai. Lietuva nėra pramoninė šalis. O ūkininkas pripratęs pasitenkinti mažu. Aš mačiau vežimus Kauno gatvės, apie kuriuos tikrai galima pasakyti, kad ten niekas nepirkta fabrike. Nei iš to, kas ant arklio, nei iš to ką arklys traukia. Taip pat ir kas ant vežiko. Ten buvo matyti tik pačių namuose vyti pakinktai ir šiurkšti pilka sermėga. Žinoma, jei taip pasirodytų ūkininkai mūsų Rygoje tai būtų pasakyta, kad jie demonstruoja. Ir taip didelių jų nepriteklium niekas netikėtų. Bet čia nėra nei nepriteklius, nei vargingumas, bet tik pasitenkinimo žymė. Šis didelis pasitenkinimas labai dideliu mažu – ko mes daugiau negalime – matyti taip pat žiūrint pro vagono langus, kai traukinys mus neša per Lietuvos laukus ir pro į jos sniegą nugrimzdusias ūkininkų

sodybas, kur dūmai ne visuomet terūksta pro atitinkamą įrengimą namų stoge, bet neretai apsieina ir be jo. Bet dėl to čia taip daug nejučiamos tos moderniškos ekonominės ligos, kurios siaučia kitur.“

Kai kuriuos tokios ir panašios nuomonės žeidė, kaip žeidė ir kalbos, kad Lietuvoje nėra krizės. „Dienos“ reporteris, pasivadinęs Vaiduokliu, leidosi į ekskursiją ieškodamas krizės Lietuvoje: „Smalsumo pagautas išvysti „Jo Didenybę Krizį“, paskutiniu laiku aš jo ieškojau po visą mūsų sostinę. Ieškojau gatvėse, kuriose grumiasi turtingai pasipuošę, patenkintai veidais piliečiai, o didžiulių krautuvių išringas vilioja visokia prabanga. Lankiau įvairias viešąsias vietas – teatrą, kinematografus, o ten krizio neradęs nusiraminiu ieškojau karčiamose ir restoranuose. Įsibroviau ir į puošniausius balius, kur pasak p. prof. J. A. Herbačiausko, linksmინasi mūsų „tautiškas elitas“... Aš ten mačiau turtingus tualetus: šilką, auksą, briliantus, smokingus, frakus ir puošnias uniformas, riebius, kaip bekonas, patenkintus veidus, aistringas akis ir lyg krauju pasrūvusias dažytas, su šelmiška šypsena raudonas lūputes... Ten fontanais liejosi brangūs užsienio „trunkai“, stalai linko nuo valgių gausumo ir žmonės prakaitavo nuo persivalgymo ir susikaupusių aistrų, bet „Jo Didenybės Krizio“, jų tarpe nesimatė...

Kur tik aš nebuvau, kur tik savo koją įkėliau, mačiau prabangą, komfortą, turtą ir nerūpestingumą. Mūsų „elito“ tarpe aš negirdėjau dargi kalbų apie vadinamą, įkyrėjusį ir siaubingą krizį. Apie jį kalbant girdėjau tik žemesniųjų valdininkų, biznierių ir laisvos profesijos žmonių tarpe. Bet paskutiniu mano ekskursijos

metu, man pasisėkė užtikti „Jo Didenybę Krizį“. Aš jį užtikau ne Laisvės Alėjoj, ir ne ištaigingame salone. Aš jį radau ten, kur niekas nė netiki rasti senojo Kauno rinkoj!

Ten aš mačiau gyvenimo naštos palenktus sodiečius, jų prakaito, šalčio, vandens ir vėjo, išvargintus veidus, suaižėjusias pūslėtas rankas. Jie siūlė savo purvinuose vežimuos esančias ištiso meto jo triūso ir rūpesnio prekes, kiaules, avis, žąsis ir kitą siūlė tokia žema kaina – veik pusdykiai. Bet jų niekas nenorėjo pirkti. Nors jis siūlė už pasakiškai menką kainą, pirkėjai norėjo, kad tos kainos būtų dar „pasakiškesnės“...

Tokį vaizdą jūs matysite ne tik Kauno, bet visų Lietuvos miestų ir miestelių rinkose. Tik ten jūs pasidairę įsitikinsite, kad krizio yra ir liečia ne miesčionis, ne valdininkiją arba įvairiausio plauko „laisvų profesijų“ žmones, bet tą mūsų visų ujamą ir pravardžiuojamą žemės kūrinį – ūkininką, žemdirbį!

Taigi, ponai, jeigu pirma negu kalbėti, kad pas mus krizio nėra, geriau apsižiūrėkite ir įsiklausykite. Jūs jį pamatysite ten, kur nemanote išvysti – palei jūsų nosį!..“

KRIZĖS PABAIGĄ PRADĖJO ŽNAIBYTI ŽĄSYS

Pasaulinė krizė po truputį traukėsi ir atrodė tuoj gyvenimas grįš į įprastas vėžes. Tačiau įsimaišius politikai koją pakišo žąsys. 1934-ieji Lietuvoje buvo praminti „žąsų krizio“ metais. Viskas prasidėjo labai paprastai. Vokietijoje į valdžią 1933-iaisiais atėjus naciams, Lietuvos ir Vokietijos santykiai pablogėjo. Pirmiausia dėl to nukentėjo lietuviškos kiaulės: 1930 metais į Vokietiją buvo eksportuojama 156 tūkst. gyvų Lietuvos ūkininkų užaugintų kiaulių, 1933 metais leista įvežti vos 21,8 tūkst.

Santykiai tarp valstybių paaštrėjo 1934 metų vasarį, kai buvo suimta 126 žymiausi ir aktyviausi Klaipėdos krašto nacistinių organizacijų veikėjai (nuolat vyko šurmuliavimų dėl Klaipėdos krašto priklausymo Vokietijai). Tuomet Vokietija visiškai sustabdė žąsų importą iš Lietuvos. Lietuvos žemės ūkiui liūdnai teko konstatuoti: „Žąsų metinis eksportas svyrudavo apie 300 000 št. Šiemet vokiečiai mūsų žąsų neperka. Teko ieškoti kitų rinkų. Kadangi kitų kraštų gyventojai nepratę daug žąsienos valgyti, o be to visur dominuoja žemės ūkio produktų įvežimo suvaržymai, tai šį rudenį pavyks eksportuoti tik mažą žąsų dalis.“

1931 metų duomenimis, eksportuota apie 600 tūkst. gyvų lietuviškų žąsų į Vokietiją. Nedelsiant teko sukti galvą, kur greitu laiku būtų galima parduoti tūkstančius žąsų.

NUTARĖ VALDININKUS PENĖTI ŽĄSIENA

Netrukus spaudoje šmėstelėjo žinutė: „Kadangi šiemet ūkininkai užaugino daug žąsų ir kadangi jas eksportuoti sunku, tai tam tikruose sluoksniuose kilo sumanymas įpareigoti visus valdininkus pirkti iš ūkininkų žąsis.“

Numatoma, kad tarnautojai turėtų pirkti nuo užimamos kategorijos po žąsį, pav., 10 kateg. tarnautojas perka 10 žąsų, 12 kategor. 12 žąsų: arba nuo gaunamo atlyginimo – nuo kiekvieno 100 lt. po 1-1,5 žąsies, ūkininkas kiek turi žąsų parduoti, tiek gautų kortelių ir parduodamas žąsį valdininkui duotų jam kortelę. Tokiu būtų kontroliuojamas žąsų pirkimas.“

Valdininkai nespėjo nė mirktelti, kaip tapo žąsų pirkėjais. Pradžioje pasiraukė, bet vėliau pagalvojo nuo šimtinės viena žąsis nieko tokio – dar pakenčiama. Tačiau 1934 metų spalio 30 dieną ministrų kabinetas pirmuosius gandus pakoregavo priimdamas įsakymą:

1. Visi valstybinių, savivaldybių ir privačių įstaigų valdininkai ir tarnautojai turi nusipirkti tiek žąsų, kad kiekvienai valdininko kategorijai arba kiekvienam 50 lt. algos atitektų po vieną žąsį.

2. Valdininkai ir tarnautojai už papenėtas žąsis turės mokėti 5 litus ir iš pardavėjo turės gauti pirktajai žąsiai tam tikrą numeruotą kortelę „viena žąsis“.

3. Tenkantį žąsų skaičių valdininkai turės supirkti ligi š.m. gruodžio mėn. 24 dienos.“

Pradžioje buvo nutarta, jog valdininkai turės pirkti po vieną žąsį nuo 100 litų gaunamos algos – tokiu būdu planuota supirkti apie 100 tūkst. gageklių. Vėliau – paaiškėjo, jog to nepakaks įveikti žąsų krizės, todėl algos suma sumažinta iki 50 litų: valdininkas gaudamas 600 litų turėjo nupirkti 12 žąsų. Taip vietos rinkoje turėjo būti realizuota apie 200 tūkst. žąsų. Netrukus spaudoje pasipylė įvairių žąsienos gaminimo receptų.

BUVO NUSTATYTA IR ŽĄSŲ KORTELIŲ IŠDAVIMO TVARKA:

„1. Valsčiaus viršaitis tuoju turi sukviesti seniūnus ir išdalinti jiems žąsims surašyti skirtus lapus bei korteles. Kortelės turi būti išdalintos seniūnams maždaug proporcingai, pagal esamą seniūnijoj žąsų skaičių. Dalinant lapus ir korteles, reikia užrašyti, kiek kuriam seniūnui išduoti kortelių.

2. Seniūnai neatidėliodami asmeniškai turi aplankyti visus savo seniūnijos ūkininkus ir surašyti pas juos rastas žąsis.

Surašęs į žąsims surašyti skirtus lapus visas akivaizdoje esančias ūkininko žąsis, pusei surašytųjų žąsų jų savininkui seniūnas išduoda korteles. Pavyzdžiui, jei ūkininkas turi 19 žąsų, jam duodama 9 kortelės; jei jis turi 20 žąsų, tai jam reikia duoti 10 kortelių.

3. Į žąsims surašyti skirtus lapus turi būti įrašyta: ūkininko vardas ir pavardė, gyvenama vieta, žąsų skaičius, išduotų kortelių skaičius ir jų numeriai. Gavęs korteles ūkininkas turi sąrašė pasirašyti.

4. Žąsų surašymas ir kortelių paskirstymas ūkininkams turi būti baigtas ligi š. m. lapkričio mėn. 10 dienos. Jei kortelių pristigtų, Ž.Ū. rūmai prisiųs jų papildomai.

5. Ūkininkas, parduodamas žąsis, pirkėjui pareikalavus, prie kiekvienos parduodamos žąsies turi duoti po vieną kortelę, nes pastarajam ši kortelė reikalinga, kaip įrodymas, kad jis žąsį pirko. Už papenėtą vidut. didumo žąsį nustatyti kainą 5 litai. Už nepapenėtas žąsis, kiek jų pajėgs nupirkti „Maistas“, bus mokama po 4 lt. už štuką.

6. Žąsų surašymui ir kortelių dalinimui pasibaigus, valsčių viršaičiai surinktus iš seniūnų ir patikrintus žąsims surašyti skirtus lapus, kartu su atliekamomis kortelėmis, grąžina Ž.Ū. rūmams ne vėliau kaip iki š.m. lapkričio mėn. 15 dienos.“

ŽĄSŲ KORTELĖS

Paaiškęjus, kad išdalyta per 300 tūkst. kortelių, žąsis buvo įpareigoti pirkti ir asmenys, gaunantys pensiją. Jeigu pensijos suma nesiekė 50 litų, ji vis tiek buvo apvalinama iki pusšimčio litų. Tose vietovėse, kuriose buvo nepopuliaru auginti žąsis, valdininkai nudžiugo, manydami išvengę žąsienos dietos. Tačiau visas jų viltis sudaužė akcinė bendrovė „Maistas“, kuri supirkinėjo žąsis ir jomis aprūpino visos Lietuvos užkampių valdininkus. Žąsys labai smagiai gageno visoje Lietuvoje pabirusiuose „Maisto“ punktuose.

Kai per trumpą laiką tenka nupirkti nemažai žąsų, jokie receptai negalėjo jos padaryti gardesnės. Valdininkai, iš karto suskubę pirkti žąsis, greitai jų atsivalgė. Prie daugelio valdininkų butų matėsi ištisi būriai žąsų. Kad ilgainiui miestai netaptų žąsynais, buvo pradėta gudrauti. Valdininkai tiesiog pirkdavo „žąsies kortelę“ be pačios žąsies – pigiau sumokėję už kortelę paukščio neimdavo. Šį faktą greitai pastebėjo ir Žemės ūkio rūmai, bandę gudrumu įkalbėti ūkininkus iš karto nepardavinėti pusvelčiui vien kortelių, nes vėliau jos brangs: „Bendrai valdininkai žąsų dar mažai perka. Iš dalies gal būt sąryšį su tuo kai kurie ūkininkai parduoda vien

tik žąsų korteles net po 50 ct. Iš ko gali susidaryti tokia padėtis: prieš Kalėdas valdininkai pradės staigiai pirkti žąsis su kortelėmis, bet tokių žąsų bus mažai; tada teks pirkti vien tik korteles ir už jas mokėti bent po 2 lt. Vadinasi, dabar ūkininkai korteles atiduoda pusvelčiui, o valdininkai paskui už jas mokės brangiai. Iš to galės pasipelnyti perkupčiai. Kad viso to neatsitiktų, valdininkams verta pradėti žąsis pirkti nelaukiant atskirų įpareigojimų.“

LIAUPSĖS IR PIENAS

Niekam nebuvo paslaptis, kad tik Kaune už tikrą, o ne vien kortelę, „papenėtą žąsį“ buvo mokama nustatyta 5 litų suma, mažesniuose miestuose valdininkai neskubėjo taip greitai tuštinti piniginių. Valdininkai ir tarnautojai, kaip įrodymą, kad yra nupirkę nustatytą žąsų skaičių iki 1935 metų sausio mėn. 10 dienos, privalėjo „žąsų korteles“ pristatyti savo tiesioginiam viršininkui. Šis nedelsdamas korteles ir darbuotojų vardinį sąrašą (nurodant, kiek kas pirko žąsų) persiunčia Žemės ūkio rūmams.

Užsienio spaudoje netrukus pasirodė liaupsinančių publikacijų, kaip puikiai Lietuva susitvarkė su „žąsų kriziu“. Buvo rašoma, kad šalis pasielgė protingai ir savo žemės ūkio gamybos perteklių suvartojo vidaus rinkoje, o ne sunaikino, kaip padarė Brazilija su kavos pupelėmis ar Amerika su medvilne.

Ministrų kabinetas salo nuo tokių straipsnių, o valdininkai ir tarnautojai šturpo. Mat netrukus spaudoje pasirodė mažytė žinutė „Po žąsų – pienas“. Joje buvo rašoma: „Lietuvos Lloydso bendrovės valdyba šiomis dienomis padarė labai sveikintiną nutarimą, kad tarnautojai vieton arbatos priešpiečiams gertų pieną. Girdėt, kad visa eilė kitų įstaigų ruošiasi pasekti šituo pavyzdžiu, kas be abejonės, žymiai padidintų suvartojimą“... x

1. Lietuvai Didžiosios ekonomikos krizės laiku pavyko išsaugoti litą – jis nebuvo devaluotas.

Diena. 1933, gegužės 7 d., p. 1.

SAULĖS ŠVIESOS ENERGIJA VAROMI AUTOMOBILIAI (I DALIS)

TEKSTAS: Jonas Rinkevičius

Saulės automobilis „GM Sunraycer“ - pirmasis varžybų „World Solar Challenge“ nugalėtojas (JAV, 1987 m.).

Daug vilčių teikia saulės energijos automobiliuose naudojimas. Apie saulės šilumos ir šviesos panaudojimą žmogaus reikmėms galvota seniai. Kiek mokslui žinoma, pirmasis fotoelektrinis efektą 1839 metais atrado prancūzų mokslininkas Edmundas Bekerelis (Edmond Becquereli, 1820–1891). Šis svarbus atradimas mokslininko garbei pavadintas „Bekerelio efektu“.

14

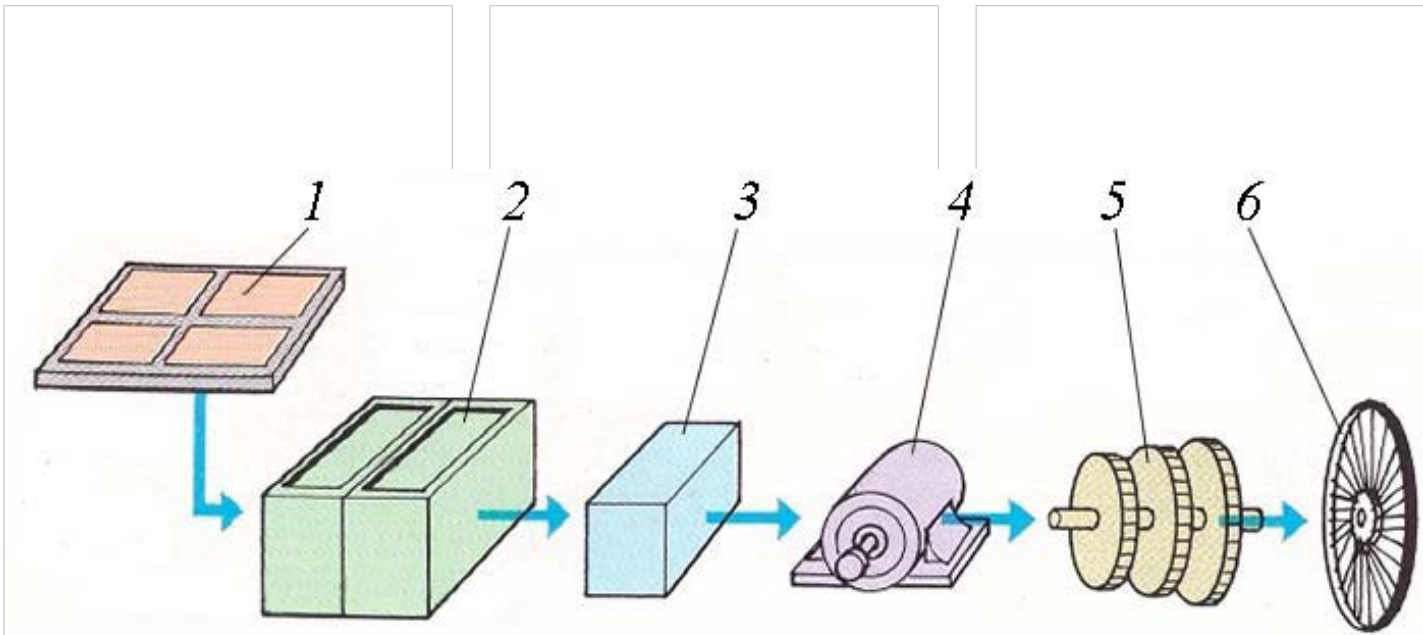
```
graph LR;
    S[Saulė] --> SM[Saulės modulis];
    SM --> A[Akumulatorius];
    A --> V[Valdiklis];
    V --> K1[Keitiklis];
    K1 -- DC --> B[Buities prietaisais];
    V -- DC --> K2[Keitiklis];
    K2 -- AC --> AS[Apskaitos spinta];
    AS -- AC --> ET[Elektros tinklai];
```

Fotovoltinio proceso veikimo schema.

Platesnę šio išradimo prasmę ir galimą saulės energijos praktinį pritaikymą 1905 metais paskelbtame straipsnyje pirmasis išaiškino garsus vokiečių ir amerikiečių mokslininkas Nobelio premijos laureatas Albertas Einšteinas (1879–1955). Vėliau buvo tiriama įvairių medžiagų gebėjimas saulės šviesą paversti į elektrą. Kiek didesnę proveržį saulės energetikoje mokslininkams pavyko pasiekti XX amžiaus penktajame dešimtmetyje, nustačius silicio kaip puslaidininkio naudingąsias savybes. 1948 metais amerikiečių telefono kompanijos „At & T“ mokslinio padalinio Bello laboratorijos mokslininkai sukūrė puslaidininkinį tranzistorinį stiprintuvą, davusį pradžią radijo elektronikai. Už šį išradimą mokslininkai V. Stoklejus (William Stokley), Dž. Bardenas (John Bardeen) ir V. Bratainas (Walter Brattain) apdovanoti fizikos Nobelio premija. 1954 metais šioje laboratorijoje silicio elemento pagrindu buvo pagamintas pirmasis fotogalvaninis elementas ir nuo Saulės šviesos energijos veikianti baterija, kurios naudingumas siekė 4 %. Tačiau plačiau apie saulės

baterijas prabilta po 1958 metų, kai JAV buvo paleistas dirbtinis Žemės palydovas „Vanguard 1“, kuriame jos buvo naudojamos palydovo radijo ryšio sistemoje. Taigi po truputį iš kosmoso buvo nusileista ant Žemės. Saulės baterijos elementai (fotoelementai) pradėti diegti ir buities prietaisuose (skaičiuotuose, laikrodžiuose, kt.) bei saulės energetikoje. 1979 metais JAV ant Baltųjų rūmų buvo sumontuoti pirmieji saulės energijos moduliai, o 1982 metais Kalifornijoje atidarytas pirmasis 1,0 MW galios saulės jėgainių parkas. Atsigręžta ir į automobilių, kuris galėtų būti varomas Saulės šviesos skleidžiamos energijos. Ir apsispręsta, kad geriausiai tam tinka silicio pagrindu veikiančios saulės baterijos.

Saulės baterijos yra gaminamos iš medžiagų, kurios tiesiogiai verčia saulės šviesos energiją į nuolatinės srovės elektros energiją. Dažniausiai saulės elementų (angl. Solar Cells), gamybai pasirenkamas silicis (Si), išgaunamas iš smėlio. Kol smėlis (silicio oksidas, »

SiO₂) virsta saulės elementu, jis pereina ilgą technologinį procesą: valomas, gryninamas, aukštoje temperatūroje (800–1 000 °C) paverčiamas lydiniais, supjaustomas į nustatyto didžio ruošinius. Ruošiniai, kol tampa saulės elementais, savo ruožtu valomi, prisotinami aktyviklių (pavyzdžiui, mirkomos fluoro ir azoto rūgšties tirpale), viršus padengiamas saulės šviesos energiją sugeriančia medžiaga (pavyzdžiui, sidabro ir grafito pasta), suformuojami (užtepami) elektrodų gnybtai, elementas padengiamas skaidria, aplinkai atsparia medžiaga (pavyzdžiui, organiniu stiklu, plastikų ir pan.).

Kai saulės šviesa patenka į silicio elementą (nustatyta, kad patenkanti į Žemę saulės energija siekia maždaug 1 000 W/m², arba 1,0 kW/m²), tam tikrą jos dalį šviesos elementas (silicio puslaidininkis) absorbuoja (vidutiniškai iki 20 %). Sugerta saulės šviesos energija sukelia elektronų judėjimą, o kryptingas elektronų judėjimas sukuria elektros srovę. Ši srovė ir įtampa tarp gnybtų sudaro tam tikrą elektrinio lauko stiprumą ir elemento galią. Tokie elementai, internetinėje spaudoje dar vadinami fotovoltiniais elementais (PV), sujungti tarpusavyje sudaro saulės bateriją, kurios galia priklauso nuo elementų skaičiaus. Tai elementarus saulės elemento veikimo principo aiškinimas. O iš tikrųjų saulės elemento veikimas yra gerokai sudėtingesnis. Taigi apie tai išsamiau.

Elektros srovė sukuria kryptingai judant laisviesiems elektronams, kurie neša neigiamą krūvį. Silicio elemente

elektronai yra išsidėstę orbitoje aplink atomo branduolį. Veikiant saulės šviesai šie elektronai gali būti išstumti iš savo orbitos. Šviesos energijos dalelė, kuri atlieka darbą atskirdama elektronus nuo atomo, yra fotonas (gr. photos – šviesa, elektromagnetinio lauko kvantas). Tai subatominis energijos paketas, kuris sudaro šviesos pagrindą. Saulės šviesos fotonai turi pakankamai energijos elektronams iš jų orbitos silicio elemente išstumti (tam silicis yra palankus). Fotono savybė išlaisvinti elektronus yra vadinama fotoefektu. Potencialų skirtumas arba įtampa tarp teigiamo (pliusinio) ir neigiamo (minusinio) krūvio dalelių yra sukuriama silicio viduje pridendant boro ir fosforo mišinio. Į silicį įdėjus fosforo jis turi elektronų perteklių ir tampa n-laidumo puslaidininkiu (turi minusinį krūvį). Silicis su boro priemaiša turi „skylių“ perteklių (išstumtų iš orbitos elektronų vietoje) ir tampa p-laidumo tipo puslaidininkiu (turi pliusinį krūvį). Šis abiejų puslaidininkių dalių disbalansas silicioje sukuria potencialų skirtumą (įtampą), elektrinį lauką (srovę) ir elemento galią. Nors vienas saulės elementas pagamina tik 1,0–2,0 W elektros energijos galią, keletas ar keliasdešimt elementų, sujungtų į vieną modulį, kartu gali sukurti elektros energijos, kurios pakaktų paprastiems buitiniams prietaisams, saulės elektrinėms iki saulės šviesos energija varomo automobilio.

Dabar yra gaminami keturių tipų saulės elementai: monokristaliniai, polikristaliniai, amorfiniai ir perovskito. Monokristaliniai saulės elementai (juodos spalvos)

Pavyzdinė saulės automobilio sandara:

- 1 - saulės elementų blokas;
- 2 - baterija-kaupiklis;
- 3 - valdymo blokas;
- 4 - elektros variklis;
- 5 - transmisija;
- 6 - ratai.

gaminami iš gryno silicio, jų naudingumo koeficientas gali siekti iki 24 %. Polikristaliniai saulės elementai (mėlynos spalvos) gaminami iš blogesnės kokybės silicio, jų efektyvumas gali siekti iki 18 %. Amorfinių saulės elementų efektyvumas siekia tik apie 13 %, jie naudojami ten, kur reikia nedaug elektros energijos, pavyzdžiui, elektroniniams laikrodžiams. Naujausi ir perspektyviausi yra perovskito saulės elementai. Pavadinimas perovskito (angl. perovskite) saulės elementas kilęs iš absorbcinių medžiagų kristalų struktūros ABX₃, vadinamos perovskito struktūra. Jie yra pranašesni nei silicio pagrindu pagaminti saulės elementai, nes jų naudingumo koeficientas gali siekti iki 25–30 %. Jų paprastesnė ir pigesnė gamyba, todėl pastaruoju metu ypač pageidaujami.

Nors pavieniai entuziastai saulės šviesos energija varomus automobilius pasigamindavo dar XX amžiaus aštuntajame dešimtmetyje, jie plačiau paplito pasklidus žiniai, kad Australijoje bus organizuojamos saulės šviesos energija varomų automobilių varžybos. Šių varžybų idėjos autorius yra danų kilmės australas H. Tolstrupas (Hans Tholstrup). Su bendraminčiais pasigaminę 1,0 kW galios saulės automobilį „Quiet Achiever“ 1982 metais H. Tolstrupas per 20 dienų bendrojo naudojimo keliais pravažiavo iš šiaurės į pietus visą saulėtą Australiją (iš Sidnėjaus į Pertą), įveikė 4 052 km vidutiniu 23 km/h greičiu ir tapo pirmuoju žmogumi pasaulyje, su saulės automobiliu įveikusių tokį ilgą kelią.

Pagal veikimo principą saulės automobilis yra panašus į elektromobilį, skiriasi tik jų energijos šaltiniai: pirmojo – saulės elementų baterija, o antrojo – elektrocheminis srovės šaltinis. Saulės automobilio veikimo schema pateikta paveikslėlyje. Iš saulės baterijos elektros srovė teka į kaupiklį-bateriją (a schema), valdiklį, srovės keitiklį ir elektros variklį, kuris suka automobilio galinius ratus. Naujausių konstrukcijų saulės automobiliuose (pavyzdžiui, 2013 metų olandų automobilyje „Stella“) saulės baterija per elektros srovės keitiklį patenka į elektros variklį (b schema), kuris per krumpliaračių pavarą suka ratus (tiksliau, dešinįjį galinį ratą).

Oficiali saulės automobilių lenktynių (varžybų) pradžia yra 1987 metai. Lenktynių „The World Solar Challenge“ (nuo 2013 metų „Bridgestone World Solar Challenge“), kurios vyksta bendrojo naudojimo keliais, varžybų taisyklėse šalia kitų reikalavimų buvo nustatytos svarbiausios sąlygos: saulės automobilio galia neturi viršyti 1,0 kW; papildoma baterijos talpa neturi būti didesnė kaip 5,0 kWh; saulės automobilis iš Darvino į Adelaidės miestą (3 tūkst. km) turi nuvažiuoti ne vėliau nei per 50 val. x

Pirmasis saulės automobilis „Quiet Achiever“, su kuriuo australas H. Tolstrupas 1982 metais per 20 dienų įveikė 4 052 km atstumą.

LITVAKŲ „FORŠMAKAS“

Jau keliose Lietuvos vietose atradau ragauti siūlomą kulinarinį litvakų paveldą – Ukmergėje, Šiauliuose. Ypač patiko „foršmakas“ ir „imberlachas“. Kitaip tariant, silkės prakandas ir imbieriniai morkų saldainiai. Apie saldinius kada nors kitą kartą, o dabar paragaukime silkės.

Ar vartotinas žodis „foršmakas“? Kalbininkai siūlo šį patiekalą vadinti prakandu ar kapota silke, nes neva „foršmakas“ kilęs iš rusiškojo **форшмак**. Bet iš tikrųjų žodis kilo iš senosios vokiečių kalbos – vorschmack ir reiškia užkandį prieš pagrindinį valgį. Sunku įsivaizduoti, kad litvakai ir mūsų seneliai bei proseneliai vadino šį silkių užkandį kitaip. Dabar interneto platybėse „foršmakas“ dažnai pristatomas kaip rusiškos virtuvės patiekalas, nors tai yra bene dažniausias kitų tautų virtuvėse prigrįęs žydų patiekalas.

Tarpukariu silkė sudarė beveik šimtą procentų į Lietuvą importuojamos žuvies, o vienam šalies gyventojui per metus tekdavo beveik po 5 kilogramus silkės. Po Lietuvą silkę paskirstydavo žydų pirkliai, tad nenuostabu, kad ir silkių receptai dažnai siejami su litvakų palikimu.

Patarimas – „foršmakui“ naudokite „Matjes“ silkę. Ji pati riebiausia, nes nėra neršusi.

15

TEKSTAS: Vytautas Radzevičius
NUOTRAUKA: Julius Kalinskas (15min.lt)

Jums reikės

6 valgytojams

- 2–3 „Matjes“ silkų filė (pagal dydį)
- 2 rūgštesnių obuolių
- 2 virtų kiaušinių
- 1/3 stiklinės trintų graikinių riešutų
- 1 svogūno
- 1 a. š. citrinų sulčių
- 1 a. š. cinamono
- alyvuogių aliejaus, druskos, juodųjų pipirų pagal skonį

Gaminimas

1. Mėsmaiėje sumalame silkę. Nulupame obuolius, išpjauname sėklalzdžius ir su svogūnu bei silke dar kartą sumalame mėsmaiėje.
 2. Į masę supilame citrinų sultis, beriame druską, pipirus, cinamoną, graikinius riešutus, mušame kiaušinius. Suminkome. Užpilame aliejaus.
 3. Kitas būdas – silkę, obuolius, svogūnus, kiaušinius smulkiai sukapojame ir tada sumaišome su likusiais ingredientais.
- „Foršmakas“ įprastai patiekiamas su juoda duona, skrebučiais. Skanu ir su šaltomis ar karštomis virtomis bulvėmis. x

SVEIKINAME

Nuoširdžiausiai sveikiname

Karininko Antano Juozapavičiaus šaulių (Alytaus apskr.) 1-oji rinktinė

JUOZAS KAJETONAS NEIFALTA – 85 m.
LAZAUSKAS ALVYDAS – 80 m.
AUŠRA ASAKAVIČIENĖ – 55 m.
EGIDIJUS TAMALIŪNAS – 50 m.
DONATAS KATLAUSKAS – 45 m.
AIDAS RAŽANAUSKAS – 40 m.
ROBERTAS SEMENIUKAS – 40 m.

Vytauto Didžiojo šaulių (Kauno apskr.) 2-oji rinktinė

ONA MIKŠIENĖ – 85 m.
ANTANAS MOCKEVIČIUS – 80 m.
JUOZAS STEPONAVIČIUS – 75 m.
VIDMANTAS BALANDIS – 60 m.
ALGIRDAS MOTIEJŪNAS – 55 m.
DIANA MATAČIŪNIENĖ – 50 m.
AURELIJUS VERYGA – 45 m.

Vakarų (jūros) šaulių (Klaipėdos apskr.) 3-oji rinktinė

ADOMAS GEDVILAS – 90 m.
EDMUNDAS STALMOKAS – 60 m.
ARŪNAS BUMBLYS – 45 m.
AURIMAS ŽUKAUSKAS – 40 m.

Gen. Povilo Plechavičiaus šaulių (Šiaulių apskr.) 6-oji rinktinė

JONAS SVETIKAS – 95 m.
ROMUALDAS VALAITIS – 80 m.
RAIVYDAS JABLONSKIS – 50 m.
DONATAS RADAVIČIUS – 35 m.
INDIRA ROGOZINAITĖ – 20 m.
ADOMAS BUTKA – 20 m.
MEILUTĖ BARACEVIČIŪTĖ – 20 m.

LDK Kęstučio Šaulių (Tauragės apskr.) 7-oji rinktinė

ARVYDAS ANGLICKAS – 65 m.
RIMAS VAIČIAKAUSKAS – 60 m.
GINTAUTAS PAMEDITIS – 50 m.

Žemaitijos šaulių (Telšių apskr.) 8-oji rinktinė

ALGIMANTAS BUDRYS – 65 m.
RIČARDAS RUŠKYS – 45 m.
POVILAS BATAVIČIUS – 35 m.

Plk. Prano Saladžiaus šaulių (Utenos apskr.) 9-oji rinktinė

REGINA ŽVIRBLIENĖ – 45 m.

Žemaitijos šaulių (Tauragės apskr.) 8-oji rinktinė

ANDRIUS AŠMONTAS – 80 m.
ANTANAS BYTAUTAS – 65 m.
DEIVIDAS URNIKIS – 40 m.

Karaliaus Mindaugo šaulių (Vilniaus apskr.) 10-oji rinktinė

LIUDVIKAS ZINEVIČIUS – 70 m.
RIČARDAS KAMARAUSKAS – 60 m.
GEDIMINAS VAITIEKŪNAS – 60 m.
STANISLOVAS ZINKEVIČIUS – 60 m.
GINTAUTAS MACKONIS – 55 m.
LAIMAS DIENINIS – 50 m.
VYTENIS BEINORTAS – 45 m.
VYTAUTAS ČIULADA – 45 m.
VALDAS KRIŠČIŪNAS – 45 m.
SKIRMANTAS PILECKAS – 45 m.
AURELIJUS SINKEVIČIUS – 45 m.
AUDRIUS SKUČAS – 45 m.
SAULIUS VALČIUKAS – 45 m.
RYTIS ARDŽIAUSKAS – 40 m.
JOVITA AŽUKIENĖ – 40 m.
TOMAS GUŽAS – 40 m.
MANTAS LAPINSKAS – 40 m.
MANTAS RAUCKIS MANTAS – 40 m.
VYTIS SILIUS – 40 m.
ALGIMANTAS SKUODIS – 40 m.

KRYŽIAŽODŽIO ATSAKYMAI

Kryžiažodžio „Vasarvidžio nakties sapnas“ atsakymai:

Horizontaliai:

- 1. Elis.
- 4. Šekspyras.
- 10. Košė.
- 12. „Pekla“.
- 14. Irbis.
- 16. Lotas.
- 17. Šalmas.
- 19. Alpaka.
- 21. Veryga.
- 22. „Arbata“.
- 26. „Korsaras“.

- 27. „Kaligula“.
- 31. Laužas.
- 35. Gaidys.
- 36. „Toska“.
- 37. „Amber“.
- 38. Brasta.
- 39. Gestas.
- 40. Stirniai.
- 42. Storosta.
- 44. Osmis.
- 46. Naras.
- 49. Parama.
- 50. Aga.

- 51. Yrikas.
- 54. Ašara.
- 55. Alėja.

Vertikaliai:

- 2. Lopas.
- 3. Ūpas.
- 4. Šašlykas.
- 5. Kelias.
- 6. Putinas.
- 7. Rąstas.
- 8. Sidabras.
- 9. Asla.
- 11. Šarka.
- 13. „Kareda“.
- 15. Baltai.

- 18. Merkelis.
- 20. Pataisas.
- 23. Kraujas.
- 24. Kuldyga.
- 25. Pikaras.
- 28. Poltava.
- 29. Granitas.
- 30. Skausmas.
- 32. Startas.
- 33. Eskimas.
- 34. Obuolys.
- 35. Gruodis.
- 41. Trakai.

- 43. „Tvanas“.
- 44. Ožka.
- 45. Misa.
- 47. Rolė.
- 48. Saga.
- 52. Žako.
- 53. Kapa. x

16

HORIZONTALIAI:

1. Kepinys iš miltų, kurio kartu su žaidimais reikalaudavo iš savo valdžios senovės Romos prastuomenė.
3. Zodiako ženklas, kuris dalijasi rugpjūtį su Mergelės ženklu.
7. Vyro puošmena, kuria vadinamas smarkiai supainiotas žvejybinis valas.
10. Savanoris, aviacijos leitenantas, pirmasis Lietuvos karo lakūnas lietuvis, žuvęs karo mūšyje.
13. Kaunamoji šovinio dalis.
15. Techninės apžiūros santrumpa.
16. Informavimo priemonės – spauda, radijas, televizija.
17. Spausdintinė paveikslų kopija.
18. Dažniausiai naudojama Niujorko santrumpa [angl.].
19. Sraigės iš Donaldo Bisset knygos „Aukštyn kojom“ vardas.
20. Įrankis žolei pjauti.
21. Senovinis padargas žemei arti.
23. Ir svorio matas, ir JK valiuta.
25. Profesorius, gydytojas-pediatras, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Klinikinės medicinos instituto Vaikų ligų klinikos vedėjas.
26. Lietuvių tautinis patiekalas, gaminamas kepant kiaulės žarnas su įdaru.
27. Nedidelis kikiinių šeimos paukštis.
30. Iš pailgo žiedyno užaugantis grūdų vaisynas.
32. Čekijos Respublikos automobilių gamykla, įkurta 1895 metais Mlada Boleslavo mieste (viena seniausių automobilių gamintojų pasaulyje).
36. Ant lanko aptrauktas tinkliukas miltams, grūdams ir kt. sijoti.
37. Gana smulkiai suskaldyti akmenys, plytos.
38. Įrankis su kotu ir geležte pjauti, riekti.
39. Spalvotasis atsparus korozijai metalas.
42. Regionas Šiaurės Vakarų Italijoje [administracinis centras – Genuja].
44. Styginis muzikos instrumentas, kuriuo grojama pirštais arba mediatoriumi.
46. Portugalijos jėzuitų misionierius, keliautojas, pirmasis europietis, patekęs į Tibetą.
47. Šalis, kurios rinktinė laimėjo UEFA EURO 2021.
48. Pirmųjų šiuolaikinių olimpinių žaidynių sostinė (1896 metais).
50. Bepalviai kristalai; gaudami

KRYŽIAŽODIS „IR LIŪTAS TAPO MERGELE“

- kristalizuojant kalio ir aliuminio sulfatų tirpalų mišinį arba sieros rūgštimi apdorojant boksitus bei kaoliną taip pat – randamas gamtoje (naudojamas odoms rauginti, kaip kandikas dažant pluoštą, popieriaus gamyboje, medicinoje).
51. Vengrų ir austrių kompozitoriaus, vieno žymiausių Vienos naujosios operetės kūrėjų, Kallmano vardas.
52. Automobilio, dviračio ir kt. rato viršutinė storos gumos apdanga.
55. Lietuvos verslininkas, verslo konsultantas, politikas, fizikos ir matematikos mokslų daktaras, Nepriklausomybės Akto signataras.
56. Japonijos įmonė, kurianti ir gaminanti motociklų šalmsus ir kitus šalmsus automobilių sportui.
57. „Lovele“, kurioje gulėjo Kūdikielis Jėzus (iš čia kilo prakartėlės pavadinimas).
59. Romantizmo šalininkas; menininkas, kurio kūryboje atsispindi romantizmo idėjos.
60. Pirmasis Zodiako ženklas, kurį valdo Marsas ir Saulė bei skaičius devyni.
62. Pietų Korėjos tarptautinė automobilių gamintoja (antra pagal dydį Pietų Korėjos automobilių gamintoja po „Hyundai Motor Company“).
64. Genetiškai modifikuotas organizmas (santrumpa).
66. Kazachstano sostinės Nur Sultano senasis pavadinimas (pervardinta nuo 2019 metų kovo 20 dienos).
67. K raidė pagal NATO fonetinę abėcėlę.
68. Italijos futbolo klubas iš Bergamo.
69. Inž. Antano Gustaičio sukonstruoti ir karo aviacijos dirbtuvėse pagaminti lėktuvai.
70. Pušinių šeimos spygliuočių visžalių medžių genties medis (įvairių tautų mitologijoje himalajinis jo variantas laikomas šventu medžiu, dievų buveine).

VERTIKALIAI:

1. Upė Vidurio Lietuvoje, Kėdainių ir Radviliškio rajonuose, Nevėžio dešinysis intakas (ištakos netoli Baisogalos).
2. Neužžėlusi, klampi vieta pelkėje, neturinti tvirto pagrindo.

4. Valstybė Artimuosiuose Rytuose, iš kurios Lukašenkos valdžia „importuoja“ pabėgėlius tranzitui į Lietuvą.
5. Įspūdingas paukštis, gyvenantis Trinidade bei atogrąžų Pietų Amerikos dalyje (išsiskiria savo dideliu snapu).
6. Tilvikinių šeimos medžiojamas paukštis.
8. Pusiau parazitinis visžalis puskrūmis, augantis ant medžių.
9. Dviejų, dažniausiai vietinių, sporto komandų varžybos, turinčios ilgą tarpusavio susitikimų istoriją, keliančios didelį ažiotažą, sutraukiančios daug sporto aistruolių ir žurnalistų dėmesio.
10. Kultinė Lietuvos meškeriojų mėgstama karpinių šeimos žuvis (rūkyta – mėgstama ne tik žvejų).
11. Lietuvių miško deivė.
12. Įrankis, kuriuo rankų jėga varoma valtis, laivas ar kita vandens transporto priemonė.
13. Muzikinė dviejų brolių – Andriaus ir Juliaus Vaicevičių – bei jų bičiulių grupė (išsiskiria savo padūkusi folkisku skambesiu ir energingais gyvais pasirodymais).
14. Miestas, kuriame gimė Lietuvos olimpietis, plaukikas Giedrius Titenis.
19. Žirafinių šeimos stambus porakanopis žinduolis, paplitęs centrinėje Afrikos dalyje, Kongo upės baseino drėgnuosiuose atogrąžų miškuose.
22. Kreivoji (begalinė) linija, daranti aplink tašką arba ašį pamažu didėjančius apsisukimus.
24. Strypelio ar virbo su antgaliu pavidalo šaudmuo, naudojamas šaudyti lanku ar arbaletu.
25. Lengvosios kavalerijos rūšis, atsiradusi XVIII amžiuje (kareiviai buvo ginkluoti ietimis, pistoletais ar šautuvais, o skiriamasis aprangos ženklas – keturkampė kepuraitė).
28. Seni, prasti kailiniai.
29. Arabų pasakos veikėjas – berniukas, radęs stebuklingą lempą.
30. Paros metas, ateinantis po dienos.
31. Žemės rutulio ar jo dalies augalų bendrijų visuma.
32. Vienmetės daržovės, kurių pavalgęs populiarius komiksų veikėjas Jūreivis Popajus įgyja supergalių (jo priešininkai neturi galimybių).
33. Grunte iškasta įduba, skirta žmonėms ir technikai nuo priešų ugnies apsaugoti.

Atsakykite į kryžiažodžio klausimus ir siųskite atsakymus paštu iki rugpjūčio 15 d. į „Trimito“ redakciją adresu:

Žurnalas „Trimitas“ Lietuvos šaulių sąjunga Laisvės al. 34, 44240 Kaunas

34. Buvusio profesinės, karo savanorio tarnybos ar atsargos kario, kuris dėl amžiaus ar sveikatos visam laikui atleistas nuo karo prievolės, statusas.
35. Antrasis pagal dydį Italijos ir pirmasis bei svarbiausias šiaurinės Italijos miestas, laikomas itališkos mados sostine.
36. Miestas prie Nemuno, buvęs Skalvos administracinis centras (dabar vadinamas Nemanu).
40. Lietuvos operos dainininkas (lyrinis tenoras), Lietuvos nacionalinio operos ir baleto teatro solistas, kilęs iš Marijampolės.
41. Arkliavagis iš K. Borutos „Baltaragio malūno“.

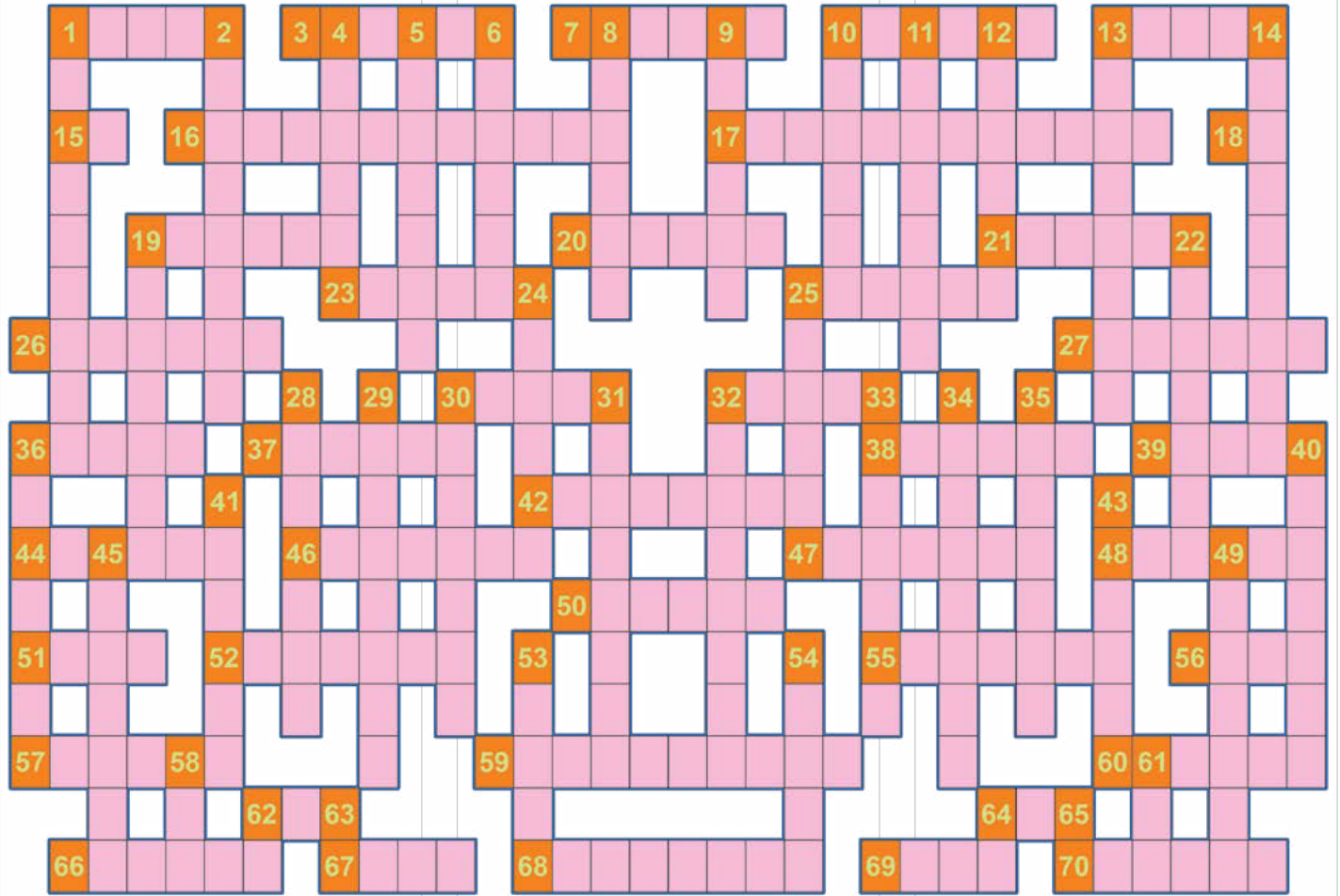
SUDARĖ: Kastytis V. Stumbrys

Nepamirškite nurodyti savo atgalinio adreso ir telefono numerio, nes vienas iš atsakiusiųjų burtų būdu gaus prizą – unikalią 1 000 detalių dėlionę „Lietuvos kariai“ ir Šaulių sąjungos sieninį kalendorių. Sėkmės!

43. Šalis, kur pagaminama daugiausia klevų sirupo.
45. Vieno pavadinimo leidinio išspausdintų egzempliorių skaičius.
49. Legendinis (nuo sovietinių laikų) Vilniaus restoranas.
53. Bet kokia užtvara apie kiemą, sodybą, daržą ar kitą žemės sklypą.
54. Pirmasis JAV prezidentas afroamerikietis.
58. Didžiausias dešinysis Volgos intakas.
61. Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas (santrumpa).
62. Smauglys, Mauglio draugas.

63. Kalašnikovo automatas (santrumpa).
64. Kinijoje sukurtas stalo žaidimas dviem žaidėjams.
65. Pritarimo posakis anglų kalboje, prigijęs ir kitose kalbose (taip pat – lietuvių). x

TRIMITAS

IR PRIEŠ ŠIMTMETĮ SKAITYTAS

+
**Užsiprenumeruok
„TRIMITĄ“ ir
paragink kitą!**

2021 metais žurnalas TRIMITAS leidžiamas kas mėnesį.

Žurnale TRIMITAS – šaulystė, karyba, istorija, kelionės, pasaulio pažinimas, išgyvenimo patirtys, lauko virtuvė ir galvosūkių. Kiekvienam yra ką skaityti.

Žurnalą TRIMITAS galima užsiprenumeruoti Lietuvos pašto skyriuose ir internetu:

www.zurnaluprenumerata.lt
www.prenumeruok.lt

Prenumeratos kaina:

12 mėn. – 20 eurų
6 mėn. – 10 eurų
3 mėn. – 5 eurai